

UDK 801.73

Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 25. X. 2004.
Prihvaćen za tisak 29. VI. 2005.

Zrinka Šimunić
Kralja Tvrtka 23, BiH-Sarajevo
simzr@bih.net.ba

MODULARNI PRISTUP KOMPLEKSNOŠTI ORGANIZACIJE DISKURSA

Teorijski okvir ovog rada temelji se na ženevskom modelu analize diskursa modularnog tipa, a njegov je cilj ispitivanje mogućnosti primjene ovog modela u analizi različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa u hrvatskom jeziku. Odabrani diskurzivni fragment (odlomak eseja Miroslava Krleže "O Kranjčevićевой lirici") najprije se, prema spomenutom modelu, raščlanjuje na minimalne tekstualne jedinice ili tekstualne akte. Zatim se analizira način njihovog povezivanja u veće cjeline, prijelazne tekstualne jedinice ili intervencije, te njihovo mjesto u okviru najveće tekstualne jedinice, razmjene. Kombiniranjem informacija vezanih za ove konstituente tekstualne strukture sa informacijama leksičke, sintaktičke, referencijalne i interakcijske naravi opisuju se potom relacijska, enoncijativna/polifonijska i informacijska/topikalna organizacija odabranog diskurzivnog fragmenta. Proistekao iz opisa artikulacije diskursa u suvremenom francuskom jeziku, ženevski je model do sada uspješno primijenjen u analizi organizacije diskursa i u drugim jezicima (engleskom, njemačkom, talijanskom, španjolskom, portugalskom, katalanskom, *wobé*, te kineskom jeziku).

Uvod

0.1. Teorijski okvir

Teorijski okvir ovog rada temelji se na ženevskom modelu analize diskursa modularnog tipa (Roulet 1999, 2001, Roulet, Fillietaz & Grobet 2001, Roulet

2002, 2004). Prema ovom modelu diskurs predstavlja jedan **kompleksan sustav informacija, koji objedinjuje jezičnu, tekstualnu i situacijsku komponentu verbalne interakcije**, a njegovu kompleksnost moguće je opisati na postupan i sustavan način, i to:

(1) raščlanjivanjem diskurzivnih produkata na bazične sustave informacija ili module (*systèmes d'informations de base ou modules*),

(2) ispitivanjem načina na koji se informacije modularnog podrijetla međusobno kombiniraju u jednostavne ili elementarne oblike organizacije (*formes d'organisation simples ou élémentaires*), te

(3) ispitivanjem načina na koji se ovi posljednji kombiniraju u okviru složenih oblika organizacije diskursa (*formes d'organisation complexes*).

Inspirirajući se analizom složenih sustava koju je razvio Simon (1962) s ciljem da “na jednostavan, postupan i sustavan način objasni organizaciju složenih predmeta analize, razlažući ih na određen broj sustava i podsustava informacija” (Roulet 2001b:30), ovaj pristup nastoji prilagoditi Simonove teze specifičnosti organizacije diskursa. Roulet naime precizira, u prikazu ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa, da “je riječ o metodologijskoj koncepciji modularnosti koja ima za cilj opisati organizaciju diskursa, obuhvaćajući njegovu jezičnu, tekstualnu i situacijsku komponentu, a koja se temelji na postavci o evolutivnom skupu međusobno povezanih podsustava, definirajući module prema svojstvu specifičnosti informacije” (2001b:31).

Složeni modularni sustav izgrađen u okviru ženevskog modela sastoji se od pet bazičnih sustava informacija ili modula, koji mogu biti analizirani neovisno jedan od drugog: interakcijskog i referencijalnog modula (*modules interactionnel et référentiel*), koji pripadaju situacijskoj komponenti; hijerarhijskog modula (*module hiérarchique textuel*), koji pripada tekstualnoj komponenti; te sintaktičkog i leksičkog modula (*modules syntaxique et lexical*), koji pripadaju jezičnoj komponenti verbalne interakcije. Deskripcija bazičnih sustava informacija omogućuje prelazak sa analize modularnih dimenzija na analizu elementarnih i složenih oblika organizacije. Elementarni oblici organizacije – fonoprozodijska, semantička, operacijska, relacijska/inferencijalna, sekventna, informacijska i enoncijativna organizacija (*formes d'organisation phono-prosodique, sémantique, opérationnelle, relationnelle/inférentielle, séquentielle, informationnelle et énonciative*) – počivaju na kombinaciji informacija modularnog podrijetla, a složeni oblici organizacije – kompozicijska, periodička, topikalna, polifonijska i strategijska organizacija (*formes d'organisation compositionnelle, périodique, topicale, polyphonique et stratégique*) – na kombinaciji informacija modularnog podrijetla sa informacijama vezanim za oblike or-

organizacije. Arhitektura ženevskog modela analize diskursa je “heterarhijska, što znači da dozvoljava kombinacije svih modula i oblika organizacije” (Roulet 2001a:43).

Roulet ističe da “bi ovaj model trebao biti istovremeno instrument predstavljanja, instrument deskripcije i instrument razvoja” (Roulet, Filliettaz & Grobet 2001:7) jer on doprinosi stvaranju predstave o složenosti organizacije diskursa, koji objedinjuje jezičnu, tekstualnu i situacijsku komponentu verbalne interakcije, zatim omogućuje sustavnu analizu različitih dimenzija i oblika organizacije autentičnih produkata diskurzivne aktivnosti, te nudi okvir za daljnji razvoj i produblјivanje istraživanja. “Drugim riječima, ne radi se o zatvorenom modelu, stvorenom za rješavanje unaprijed definiranih problema, koje postavljaju primjeri fabricirani za potrebe analitičara, već o evolutivnom modelu, sposobnom uzeti u obzir nove probleme, koje postavljaju autentični diskursi” (*ibid.*).

U ovom kratkom prikazu teorijskog okvira našeg istraživanja, podsjetit ćemo i na dvije važne karakteristike ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa – njegov interes za autentične diskurse, te njegov integrirajući karakter, koji omogućuje analizu kompleksne organizacije diskursa u međuovisnosti njegove jezične, tekstualne i situacijske komponente¹.

0.2. Predmet i cilj istraživanja

Cilj ovog rada je ispitivanje mogućnosti primjene ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa u analizi različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa u hrvatskom jeziku.

Iako je proistekao iz analize “artikulacije diskursa u suvremenom francuskom jeziku” (Roulet *et al.* 1985), ženevski model nije se ograničio na analizu organizacije diskursa u francuskom jeziku (Burger 1996, Espuny 1997, Martel 1998), već je vrlo brzo našao primjenu u istraživanju kompleksnosti organizacije diskursa i u drugim jezicima: *wobé* (Egner 1988), njemačkom (Drescher & Kotschi 1988, Wetzel-Kranz 1997), engleskom (Mell 1992), kineskom (Auchlin 1993), portugalskom (Pires 1997, Capucho 2000), španjolskom (Miche 1998) i talijanskom jeziku (Angeloni 1999) – te u različitim područjima: u lingvističkim istraživanjima naprijed navedenih autora, informatici (Luzzati 1995, Joab 1990, Bilange 1992) i didaktici (Germain 1997). Lingvističkim istraživanjima obuhvaćena je u prvom redu deskripcija hijerarhijske tekstualne strukture autentičnih diskurzivnih fragmenata u navedenim jezicima, koja, po mišlje-

¹ Za detaljniji prikaz različitih etapa u razvoju ženevskog modela analize diskursa, vidjeti Šimunić 2002.

nju mnogih autora, predstavlja najznačajniji doprinos ženevskog modela Analizi diskursa (Roulet 2001c:87). Tako, primjerice, Kerbrat-Orrechioni (1990) drži da tzv. hijerarhijski funkcionalni model predstavlja “dragocjen instrument za analizu konverzacija (sa aspekta njihove unutarnje strukture) zbog toga što omogućuje deskripciju njihove lokalne i globalne strukture, odnosno mikro- i makro-strukture” (1990:210). Vincent (1993) ističe da je riječ o “moćnoj teoriji analize konverzacije i diskurzivnih markera” (1993:13), dok psiholozi Trognon i Brassac (1992) tvrde da “otkriće hijerarhijske i funkcionalne strukture konverzacijskog diskursa, najznačajniji doprinos istraživanja vođenih u Ženevi, više ne može biti zanemarivano u konverzacijskoj analizi” (1992:76–77).

Budući da ženevski model polazi od analize autentičnih diskurzivnih produkata, po mogućnosti u njihovom integralnom obliku, a ne iskaza fabriciranih za potrebe analitičara, i rezultati ovog istraživanja temelje se na analizi jedne autentične tekstualne intervencije. Odabrani odlomak eseja Miroslava Krleže “O Kranjčevićevoj lirici” predstavlja složenu diskurzivnu jedinicu, vrlo markiranu u leksičkom i sintaktičkom smislu i, stoga, pogodnu za ilustraciju načina na koji se informacije jezične naravi kombiniraju sa ostalim informacijama modularnog podrijetla u sklopu različitih oblika organizacije diskursa, kako jednostavnih tako i onih složenijih.

Predmet analize su dimenzije i oblici organizacije karakteristični za odabrani odlomak. Svaki je, naime, diskurzivni produkt rezultat određene, specifične kombinacije informacija. Odabrana diskurzivna jedinica sastavni je dio veće diskurzivne jedinice koja odgovara integralnom tekstu eseja, a njena funkcija može biti određena u odnosu na cjelinu čiji je sastavni dio, kao jedan argumentacijski pokret u okviru kritičke ocjene Kranjčevićeve lirike. Sa stano- višta tekstualne dimenzije, odabrani odlomak predstavlja vrlo složenu tekstualnu intervenciju, sastavljenu od tri, također složene, intervencije nižeg ranga, različite kako po mjestu i funkciji unutar tekstualne intervencije čiji su sastavni dio, tako i po kombinacijama informacija koje ih karakteriziraju. Zbog toga će ove tri intervencije nižeg ranga poslužiti kao polazište za analizu različitih oblika organizacije diskursa – relacijske, enoncijativne/polifonijske i informacijske/topikalne organizacije – a samim tim i kao ilustracija složenosti organizacije diskursa.

0.3. Metodologija istraživanja

Odabir teorijskog okvira koji počiva na modularnom pristupu, podrazumije-

va određenu metodologiju istraživanja².

- **Analiza odlomka u cjelini: hijerarhijska tekstualna struktura.** Sukladno principima modularne metodologije (analiza bazičnih sustava informacija prethodi analizi jednostavnih oblika organizacije, dok ova posljednja prethodi analizi složenih oblika organizacije), pristupit ćemo najprije deskripciji tekstualne strukture odabranog odlomka (§1), definirajući njene konstituente na različitim razinama: razmjenu, tekstualnu intervenciju i tekstualni akt ili čin. Taj aspekt organizacije diskursa pripada tekstualnom modulu, jednom od pet bazičnih sustava informacija koji pružaju informacije potrebne za analizu različitih oblika organizacije diskursa. Tekstualni modul zauzima, zajedno sa sintaktičkim i referencijalnim (kontekstualnim) modulom, središnje mjesto u analizi diskursa modularnog tipa³.

- **Analiza prve intervencije: relacijska organizacija.** Analiza relacija između ovih konstituenata tekstualne strukture vrši se u sklopu relacijske organizacije diskursa (§2). Radi se o jednostavnom obliku organizacije koji je rezultat kombinacije informacija tekstualnog podrijetla vezanih za definiranje tekstualnih konstituenata različitog ranga, sa informacijama jezične (leksičke i sintaktičke) i/ili referencijalne naravi vezanim za prisustvo tzv. “markera tekstualnih relacija” (Roulet 2002a) i/ili za naše enciklopedijsko znanje. Također ćemo odrediti “relacijski profil” (*id.* 147) analiziranog teksta.

- **Analiza druge intervencije: enoncijativna/polifonijska organizacija.** Dok je prva od tri intervencije nižeg ranga od kojih se sastoji odabrani diskurzivni fragment, polazište za analizu relacijske organizacije diskursa, druga intervencija karakteristična je prije svega po svojoj enoncijativnoj i polifonijskoj organizaciji (§3). Analiza enoncijativne organizacije omogućuje distinkciju između segmenata proizvedenog i predstavljenog diskursa. Enoncijativna organizacija jednostavni je oblik organizacije “koji se temelji na kombinaciji infor-

² Metodologijska načela modularne lingvistike rezimirao je na vrlo koncizan način Nølke (1994:11). Prema Nølkeu, središnja ideja na kojoj počiva svaki modularni pristup, je da nikada ne treba izgubiti iz vida globalnu koncepciju onoga što se radi: “Radi se o pristupu koji ozbiljno shvaća činjenicu da svaki analitički postupak, koji po definiciji napreduje rastavljajući svoj predmet, mora pratiti postupak sinteze. Teorijski model mora, s jedne strane, omogućiti elaboriranje mini-teorija ograničenih na manja područja. Time će se postići velika preciznost u analizi detalja. Ali, s druge strane, model treba pružiti globalni okvir za integriranje tih mini-teorija, koje će tako funkcionirati kao moduli u jednom organskom sustavu. Na taj će se način sačuvati vizija cjeline važna za razumijevanje izučavanih fenomena” (*id.* 270).

³ “Predloženi sustav omogućuje formuliranje kombinacija informacija koje potječu iz svih modula, ali središnje mjesto pridaje sintaktičkom, hijerarhijskom i referencijalnom modulu. Ta tri modula determiniraju nosive strukture diskursa, omogućujući produkciju neograničenog broja rečenica, tekstova i mentalnih predodžbi stvarnosti” (Roulet 1999:31).

macija jezične, interakcijske i referencijalne naravi” (Roulet 2001d:281). Njezina je deskripcija preduvjet za analizu funkcija različitih tipova predstavljenog diskursa, u sklopu polifonijske organizacije. Polifonijska organizacija složeni je oblik organizacije koji se bazira na kombinaciji modularnih informacija tekstualne, jezične, interakcijske i referencijalne naravi, sa informacijama vezanim za relacijsku/inferencijalnu i topikalnu organizaciju (Roulet 2001a:49).

- **Analiza treće intervencije: informacijska/topikalna organizacija.** Treća intervencija nižeg ranga poslužit će kao polazište za analizu informacijske i topikalne organizacije diskursa (§4). U okviru informacijske organizacije izučavaju se kontinuitet i progresija informacija aktiviranih u diskursu (Roulet 1999:56, Roulet 2001a:48, Grobet 2001:253). Informacijska organizacija jednostavni je oblik organizacije koji počiva na kombinaciji informacija tekstualnog podrijetla vezanih za definiranje tekstualnih konstituenata različitog ranga, sa informacijama jezične (leksičke i sintaktičke) i/ili referencijalne naravi. U sklopu topikalne organizacije izučavaju se, pak, načini povezivanja informacija u diskursu. Topikalna organizacija složeni je oblik organizacije koji je rezultat “kombinacije informacija modularnog podrijetla (hijerarhijske, referencijalne i jezične naravi), sa informacijama vezanim za informacijsku i relacijsku/inferencijalnu organizaciju” (Roulet 2001a:49).

1. Analiza hijerarhijske tekstualne strukture

Analiza tekstualne strukture vrši se u sklopu hijerarhijskog ili tekstualnog modula, koji definira tekstualne konstituente na različitim razinama: od najveće tekstualne jedinice ili razmjene (*échange*), preko prijelazne tekstualne jedinice ili intervencije (*intervention*), do najmanje tekstualne jedinice ili tekstualnog akta (*acte textuel*).

Roulet (1999a, b, 2001a) definira sljedeća tri pravila analize hijerarhijske strukture diskursa:

– prvo pravilo: svaka razmjena sastoji se od intervencija, u principu po dvije kod konfirmacijskog tipa razmjene, tri kod reparacijskog tipa razmjene, odnosno pet, sedam pa i više intervencija u slučaju negativne reakcije;

– drugo pravilo: intervencija se sastoji od najmanje jedne intervencije ili jednog akta, ispred i/ili iza koje(g) stoji akt, intervencija ili razmjena;

– treće pravilo: svaki konstituent može sadržati koordinirane konstituente istog ranga (2001a:54).

Roulet također precizira da se konstituenti razmjene mogu nalaziti u tri vr-

ste odnosa: zavisnosti, međuzavisnosti i nezavisnosti (*id.* 55).

1.1. Prezentiranje odabranog diskurzivnog fragmenta

Prije prelaska na samu analizu tekstualne strukture, potrebno je prezentirati odabrani diskurzivni fragment iz eseja Miroslava Krleže “O Kranjčevićevoj lirici” (1973:173–182), sveden na najvažnije tekstualne intervencije, odnosno one koje odgovaraju ključnim momentima autorove argumentacijske strategije:

Kranjčevićeva lirika, promatrana kroz okvir bilo kakvog pomodnog, s njom suvremenog zapadnoevropskog književnog kriterija, pokazuje bezbrojno mnogo nedostataka u smislu književnopomodne fakture. Vidimo u povijesti međunarodnih književnih odnosa, kako je pomodno često glasnije od izvornog i bitnog i kako moda i u umjetnosti igra važnu ulogu. U evropskoj (a pomalo i u našoj) suvremenoj lirici postala je danas riječ o modi glasnijom od unutarnje, na prvi pogled često nejasne umjetničke snage pojedinih lirizama. Današnje pisanje o lirici udaljilo se od stvarne podloge i današnje suvremeno (naročito naše) izricanje umjetničkih ocjena pojedinih pjesama ili je opisno ili je papagajsko ponavljanje pomodnih formula. Svrhom pisanja lirskih pjesama nije i ne može da bude da netko pripada ovom ili onom pomodnom književnom smjeru, jer lirika nije moda ni snobizam. U umjetnosti je od početka bilo raznih smjerova u ukusu i razilaženja u pitanju oblika i formalnog (pomodnog) rješavanja u svladavanju stvari. Od Dantea do Puškina i Jesenjina, uvijek je u raznim vremenima i prilikama bilo umjetnički pomodnog. U tim bezbrojnim varijantama ukusa i mode, pogleda na svijet, programa, uvjerenja i temperamenata, nikada nije od važnosti po vrijednost jednog pjesničkog djela, da li je kao voštana lutka opremljeno po pravilima ukusa posljednje mode, već to, izbija li iz njega njegova vlastita, unutarnja, sugestivna snaga nepatvorenog, prvotnog, iskrenog doživljaja. Jer umjetničko stvaranje nije i ne treba da bude imitacija niti vještačko igranje izražavanjem već postignutih izraza, nego izražavanje još neizraženih dojmova, dakle gledanje, a ne oponašanje gledanja i ponavljanje već viđenog. U raznim književnostima i književnim razdobljima uvijek je bilo mnogostranih i međusobnih utjecaja u prostoru i u vremenu, ali nije i ne može biti važno kod izricanja suda o jednom talentu, da li se pojavio u sjeni ili svjetlosti ovog ili onog pomodnog književnog smjera, nego to, da li je samostalna ličnost i ukoliko se ta njegova lična, prirodna, unutarnja, izvorna vidovitost odvaja od vremena, od mode ili od

ukusa do one prodorne sugestivnosti, koja se već nekoliko hiljada godina zove : pjesničkom snagom. (...)

O Kranjčeviću se kod nas pisalo i govorilo neobično mnogo. I kao što se to obično događa oko glasnih i istaknutih književnih pojava, o njemu je zapravo stvarno izrečeno vrlo malo. Napisali su za njega da je ličnost od parskog mramora (Jakša Čedomil), da je titanska šuma gdje šum lahora zaglušuje težak huk vodopada (Dučić), da je ukleti Holandez naše lirike, naš Lucifer, naš vatronoša Prometej i rušitelj bogova i idola. Marjanović mu je istaknuo konciznost i izrazitost forme, veliku i temeljitu kulturu, a Lunaček (koji je Domjanića usporedio s Nietzscheom) odrekao mu je svaku sposobnost svladavanja forme i svaku kulturu. Jedni su pisali o njemu da je on naš Hamlet, naš hamletizam, naš Schopenhauer, drugi su ga uspoređivali s Kant-Laplaceovom teorijom i darvinizmom i sa bečkim radničkim novinama *Arbeiter Zeitung*. On je dakle po sudu svojih suvremenika pesimist mislilac i slobodoumnjak revolucionar, bečki socijaldemokrat, »veleum« ravan najvećim »veleumima« devetnaestoga stoljeća; naš jedini bogodani pjesnik evropskoga mjerila, lučonoša i buntovnik.

Od mnogih tih ocjena Kranjčevićeve poezije najtočnija i istini najbliža je Matoševa, za koju je Prohaska napisao da znači »plaženje jezika nad mrtvacem«. Matoš je za Kranjčevića utvrdio da je narodan pjesnik, sasvim hrvatski, više retoričan no lirski, više plod dodira s našim domaćim no sa stranim pjesnicima. Dojam Kranjčevićevih stihova je kao u Šenoe i Preradovića više deklamatorski no umjetnički. Kranjčević ima intenzivnost osjećaja, ali nema fantazije genija. On je više reprezentativan nego originalan. »Najkarakterističniji njegov epitet i skoro simbolski za cijelu tu slobodnjačku i pesimističku poeziju čini mi se pridjev zaturen. Jest, to je pjesma zaturene misli zaturenog naroda i pjesnika zaturenog iz kuta.« (...)

Ta Matoševa teza o Kranjčeviću, istinita uglavnom i oštra, mogla bi se braniti. Njena je uvjerljivost na prvi pogled neodoljiva, ali iz današnje dvadesetogodišnje retrospektive ona ne ostaje sasvim slobodna od nepristranosti. Ta je Matoševa teza zamagljena suviše velikom vremenskom blizinom, uznemirena gromoglasnim i ispraznim superlativima oko Kranjčevićeve lirike; ona naposljetku nije napisana bez izvjesnog ljubomora koji se osjeća između redaka. Matoševa ocjena jaka je u negativnom stavu spram Kranjčevićeve poetike, ona je premoćna u prikazu Kranjčevićeve pomodnotehničke romantične fakture, ali je namjerno nesklona da primi i da u punoj mjeri vagne sve one pozitivne tendencije Kranjčevićeve lirike koje

su za ono određeno i zatvoreno vrijeme između osamdesetih i devedesetih godina značile razmicanje naših književnih međaša. (...)

Iz onih zaostalih nedostataka jedne književne sredine, kada se za ljude koji su mislili da Zola nije »svinjsko korito«, pisalo da su »trčilaže i črkari« i da ih treba »strpati u buturnicu«, iz jednog jezično nemoćnog stanja, kada je Hranilović o Palmovićevoj savršeno diletantskoj odi Slut tvrdio da se: »Tuj pače, malo nejasno, rješava jedno temeljno metafizičko pitanje : što je bivstvo ljudske duše: „substantia” ili „accidens”«, Kranjčević je znao da jednim potezom svoga pera svlada i svoje slabe uzore i svoje zaostale suvremenike, otvarajući svojim stihovima prostore novih slika, kod nas nepoznatih i neizrečenih. Boileau i Molière bijahu suvremenici Jurja Križanića, Belostenca i Frankopana Krste, Goldoni Brezovačkog Tita, a Kranjčević St. Georgea i Verlainea. Između Verlainea i Boileaua ima više od dvije stotine godina razmaka, između Goethea i St. Georgea stotinu, a progovoriti u nijemom i gluhom stanju punim i zvučnim govorom stiha, proključati kao vrelo, prodrijeti kao izvor u pustoj praznini, događaj je izvorniji nego nastajati u nizu dvjestagodišnjem, u mudrom i složenom nanizavanju i staloživanju ukusa i književne predaje. (...)

1.2. Definiranje konstituenata tekstualne strukture na različitim razinama

Definicija najveće tekstualne jedinice, razmjene, počiva na principu dijaloške zaokruženosti. U ženevskom modelu, struktura razmjene temeljna je struktura diskursa. Ona je definirana kao “površinska struktura procesa pregovaranja, koji čini dubinsku strukturu svake interakcije” (Roulet 2001b:56). Svaki oblik diskursa (monološki ili dijaloški, pisani ili usmeni, književni ili neknjiževni) može biti analiziran na najveće tekstualne jedinice, sastavljene od intervencija⁴. Primjer odabranog teksta, koji je jedan pisani monološki tekst, može poslužiti kao ilustracija. On se može smatrati drugom (inicijativnom/reaktivnom) intervencijom unutar potencijalne razmjene, odnosno, s jedne strane, odgovorom (reaktivnom intervencijom) na pitanje postavljeno bilo eksplicitno, od strane književne kritike, bilo implicitno, od strane čitateljske publike, a s

---

⁴ Roulet se na taj način pridružuje Jakobsonu (1963) i Benvenisteu (1974), koji daju prioritet izučavanju dijaloga, “temeljne realnosti sa kojom se lingvist susreće” (1963:32), smatrajući monolog “varijetom dijaloga, temeljne strukture” (1974:85), kao i Bahtinu (1977): “Svaki iskaz-monolog, čak i natpis na spomeniku, neotuđivi je element verbalne komunikacije. Svaki iskaz, čak i onaj u pisanom ustaljenom obliku, predstavlja odgovor na nešto i kao takav je i konstruiran” (Bahtin 1977:105).

druge strane, tvrdnjom (inicijativnom intervencijom) iza koje će uslijediti pozitivan ili negativan odgovor čitateljstva (u svezi sa tipovima generičkih ilokutornih relacija, vidjeti također §2.2.).

Definicija prijelazne tekstualne jedinice, intervencije, počiva na principu monološke zaokruženosti (*id.* 57). Iako polazi od pojma intervencije (*move*) koji su uveli Sinclair & Coulthard (1975), ženevski model predlaže jednu razrađeniju koncepciju prijelazne tekstualne jedinice, koja odražava rekurzivni karakter tekstualne strukture⁵. Prema toj koncepciji, intervencija može biti sastavljena od konstituenata istog ranga (intervencija), nižeg ranga (tekstualni akt) i višeg ranga (razmjena). Odabrani odlomak predstavlja, sa stanovišta tekstualne dimenzije, tekstualnu intervenciju koja je konstituent veće intervencije (eseja u cjelini), a sama je sastavljena od tri manje intervencije od kojih svaka može biti dalje analizirana na još manje intervencije.

Analiza hijerarhijske tekstualne strukture ne zaustavlja se na nivou intervencije, već se nastavlja sve do nivoa najmanjih tekstualnih jedinica ili tekstualnih akata⁶. Dok je razmjena najveća dijaloška jedinica, a intervencija najveća monološka jedinica, tekstualni akt ili čin je definiran kao najmanja tekstualna jedinica. Kriterij za razdiobu teksta na najmanje tekstualne jedinice je “prolazak kroz diskurzivnu memoriju (*mémoire discursive*), u smislu Berrendonnera (1990)” (Roulet 2001b:64). “Da bi označio etapu u procesu pregovaranja koji stoji iza svake interakcije, tekstualni akt mora biti prethodno zabilježen u diskurzivnoj memoriji” (*ibid.*). Razdioba teksta na najmanje tekstualne jedinice preduvjet je za detaljnu analizu njegove hijerarhijske strukture.

1.3. Razdioba teksta na tekstualne akte

Prije nego što pristupimo uspostavljanju hijerarhijske tekstualne strukture odabrane intervencije, predložimo njenu sljedeću razdiobu na najmanje tekstualne jedinice:

---

⁵ “Rekurzivnost (*récurtivité*) hijerarhijskih modela, neophodna za analizu neograničenog broja mogućih rečeničnih ili tekstualnih struktura, temelji se na mogućnosti za konstituenta određenog ranga da integrira konstituente istog ili višeg ranga” (Roulet 2001b:90).

⁶ “Najmanja tekstualna jedinica ne smije se poistovjećivati sa najvećom sintaktičkom jedinicom. Naime, tekstualni akt ne pripada organizaciji jezika, nego organizaciji teksta. Prema tome, njegova definicija ne može proisteci iz istog metodologijskog postupka koji su lingvisti primjenjivali, tokom XX stoljeća, u deskripciji jezične organizacije (*ordre de la langue*) i koji ih je vodio, sa velikim uspjehom, od analize fonema do analize morfema, zatim surečenica” (Roulet 2001b:63). Kod analize tekstualne organizacije (*ordre du texte*), uzlazna metodologija zamijenjena je silaznom metodologijom koju je razradio Bahtin (1977:137–141), a koja ide od većih ka manjim tekstualnim jedinicama.

- [1] Kranjčevićeva lirika,
- [2] promatrana kroz okvir bilo kakvog pomodnog, s njom suvremenog zapadnoevropskog književnog kriterija,
- [3] pokazuje bezbrojno mnogo nedostataka u smislu književnopomodne fakture.
- [4] Vidimo u povijesti međunarodnih književnih odnosa, kako je pomodno često glasnije od izvornog i bitnog i kako moda i u umjetnosti igra važnu ulogu.
- [5] U evropskoj (a pomalo i u našoj) suvremenoj lirici
- [6] postala je danas riječ o modi glasnijom od unutarnje, na prvi pogled često nejasne umjetničke snage pojedinih lirizama.
- [7] Današnje pisanje o lirici udaljilo se od stvarne podloge
- [8] i današnje suvremeno
- [9] (naročito naše)
- [10] izricanje umjetničkih ocjena pojedinih pjesama ili je opisno ili je papagajsko ponavljanje pomodnih formula.
- [11] Svrhom pisanja lirskih pjesama nije i ne može da bude da netko pripada ovom ili onom pomodnom književnom smjeru,
- [12] jer lirika nije moda ni snobizam.
- [13] U umjetnosti je od početka bilo raznih smjerova u ukusu i razilaženja u pitanju oblika i formalnog (pomodnog) rješavanja u svladavanju stvari.
- [14] Od Dantea do Puškina i Jesenjina,
- [15] uvijek je u raznim vremenima i prilikama bilo umjetnički pomodnog.
- [16] U tim bezbrojnim varijantama ukusa i mode, pogleda na svijet, programa, uvjerenja i temperamenata,
- [17] nikada nije od važnosti po vrijednost jednog pjesničkog djela, da li je kao voštana lutka opremljeno po pravilima ukusa posljednje mode, već to, izbija li iz njega njegova vlastita, unutarnja, sugestivna snaga nepatvorenog, prvotnog, iskrenog doživljaja.
- [18] Jer umjetničko stvaranje nije i ne treba da bude imitacija niti vještačko igranje izražavanjem već postignutih izraza, nego izražavanje još neizraženih dojmova,
- [19] dakle gledanje, a ne oponašanje gledanja i ponavljanje već viđenog.
- [20] U raznim književnostima i književnim razdobljima

[21] uvijek je bilo mnogostranih i međusobnih utjecaja u prostoru i u vremenu,

[22] ali nije i ne može biti važno kod izricanja suda o jednom talentu, da li se pojavio u sjeni ili svjetlosti ovog ili onog pomodnog književnog smjera, nego to, da li je samostalna ličnost i ukoliko se ta njegova lična, prirođena, unutar-nja, izvorna vidovitost odvaja od vremena, od mode ili od ukusa do one pro-dorne sugestivnosti,

[23] koja se već nekoliko hiljada godina zove : pjesničkom snagom.

[24] O Kranjčeviću se kod nas pisalo i govorilo neobično mnogo.

[25] I kao što se to obično događa oko glasnih i istaknutih književnih pojava,

[26] o njemu je zapravo stvarno izrečeno vrlo malo.

[27] Napisali su za njega da je ličnost od parskog mramora (Jakša Čedomil), da je titanska šuma gdje šum lahora zaglušuje težak huk vodopada (Dučić), da je ukleti Holandez naše lirike, naš Lucifer, naš vatronoša Prometej i rušitelj bo-gova i idola.

[28] Marjanović mu je istaknuo konciznost i izrazitost forme, veliku i teme-ljitu kulturu,

[29] a Lunaček

[30] (koji je Domjanića usporedio s Nietzscheom)

[31] odrekao mu je svaku sposobnost svladavanja forme i svaku kulturu.

[32] Jedni su pisali o njemu da je on naš Hamlet, naš hamletizam, naš Sc-hopenhauer,

[33] drugi su ga uspoređivali s Kant-Laplaceovom teorijom i darvinizmom i sa bečkim radničkim novinama *Arbeiter Zeitung*.

[34] On je dakle po sudu svojih suvremenika pesimist mislilac i slobodo-umnjak revolucionar, bečki socijaldemokrat, »veleum« ravan najvećim »vele-umima« devetnaestoga stoljeća; naš jedini bogodani pjesnik evropskoga mjeri-la, lučonoša i buntovnik.

[35] Od mnogih tih ocjena Kranjčevićeve poezije

[36] najtočnija i istini najbliža je Matoševa,

[37] za koju je Prohaska napisao da znači »plaženje jezika nad mrtvacem«.

[38] Matoš je za Kranjčevića utvrdio da je narodan pjesnik, sasvim hrvat-ski, više retoričan no lirski, više plod dodira s našim domaćim no sa stranim pjesnicima.

[39] Dojam Kranjčevićevih stihova je kao u Šenoe i Preradovića više dekla-matorski no umjetnički.

- [40] Kranjčević ima intenzivnost osjećaja,
[41] ali nema fantazije genija.
[42] On je više reprezentativan nego originalan.
[43] »Najkarakterističniji njegov epitet i skoro simbolski za cijelu tu slobodnjačku i pesimističku poeziju čini mi se pridjev zaturen.
[44] Jest, to je pjesma zaturene misli zaturenog naroda i pjesnika zaturenog iz kuta.«
[45] Ta Matoševa teza o Kranjčeviću,
[46] istinita uglavnom i oštra,
[47] mogla bi se braniti.
[48] Njena je uvjerljivost na prvi pogled neodoljiva,
[49] ali iz današnje dvadesetogodišnje retrospektive
[50] ona ne ostaje sasvim slobodna od nepristranosti.
[51] Ta je Matoševa teza zamagljena suviše velikom vremenskom blizinom,
[52] uznemirena gromoglasnim i ispraznim superlativima oko Kranjčevićeve lirike;
[53] ona naposljetku nije napisana bez izvjesnog ljubomora koji se osjeća između redaka.
[54] Matoševa ocjena jaka je u negativnom stavu spram Kranjčevićeve poetike,
[55] ona je premoćna u prikazu Kranjčevićeve pomodnotehničke romantične fakture,
[56] ali je namjerno nesklona da primi i da u punoj mjeri vagne sve one pozitivne tendencije Kranjčevićeve lirike
[57] koje su za ono određeno i zatvoreno vrijeme između osamdesetih i devedesetih godina značile razmicanje naših književnih međaša. (...)
[58] Iz onih zaostalih nedostataka jedne književne sredine,
[59] kada se za ljude koji su mislili da Zola nije »svinjsko korito«, pisalo da su »trčilaže i črčkari« i da ih treba »strpati u buturnicu«,
[60] iz jednog jezično nemoćnog stanja,
[61] kada je Hranilović o Palmovićevoj savršeno diletantskoj odi *Slut* tvrdio da se: »Tuj pače, malo nejasno, rješava jedno temeljno metafizičko pitanje: što je bivstvo ljudske duše: „substantia“ ili „accidens“«,
[62] Kranjčević je znao da jednim potezom svoga pera svlada i svoje slabe uzore i svoje zaostale suvremenike,

[63] otvarajući svojim stihovima prostore novih slika, kod nas nepoznatih i neizrečenih.

[64] Boileau i Molière bijahu suvremenici Jurja Križanića, Belostenca i Frankopana Krste,

[65] Goldoni Brezovačkog Tita,

[66] a Kranjčević St. Georgea i Verlainea.

[67] Između Verlainea i Boileaua ima više od dvije stotine godina razmaka,

[68] između Goethea i St. Georgea stotinu,

[69] a progovoriti u nijemom i gluhom stanju punim i zvučnim govorom stiha,

[70] proključati kao vrelo,

[71] prodrijeti kao izvor u pustoj praznini,

[72] događaj je izvorniji nego nastajati u nizu dvjestagodišnjem, u mudrom i složenom nanizavanju i staloživanju ukusa i književne predaje. (...)

Možemo konstatirati da razdioba teksta na najmanje tekstualne jedinice, kao preduvjet za detaljnu analizu njegove hijerarhijske strukture, postavlja pred analitičara problem razgraničenja hijerarhijske tekstualne i sintaktičke strukture, utoliko više što je primjetan određen stupanj izomorfizma između ove dvije strukture, u slučajevima (a) kada se najmanja tekstualna jedinica poklapa sa najvećom sintaktičkom jedinicom (1 tekstualni akt = 1 rečenica):

(a)

[13] U umjetnosti je od početka bilo raznih smjerova u ukusu i razilaženja u pitanju oblika formalnog (pomodnog) rješavanja u svladavanju stvari.

[23] O Kranjčeviću se kod nas pisalo i govorilo neobično mnogo.

[24] I kao što se to obično događa oko glasnih i istaknutih književnih pojava,

[25] o njemu je zapravo stvarno izrečeno vrlo malo.

Međutim, pored ovih slučajeva u kojima se najmanja tekstualna jedinica podudara sa najvećom sintaktičkom jedinicom, modularni pristup ukazuje i na (jednako brojne) slučajeve u kojima (b) jednom tekstualnom aktu odgovaraju dvije ili više rečenica, odnosno (c) jednoj rečenici odgovaraju dva ili više tekstualnih akata:

(b)

[4] Vidimo u povijesti međunarodnih književnih odnosa, kako je pomodno često glasnije od izvornog i bitnog i kako moda i u umjetnosti igra važnu ulogu.

[27] Napisali su za njega da je ličnost od parskog mramora (Jakša Čedomil), da je titanska šuma gdje šum lahora zaglušuje težak huk vodopada (Dučić), da je ukleti Holandez naše lirike, naš Lucifer, naš vatronoša Prometej i rušitelj bogova i idola.

(c)

[14] Od Dantea do Puškina i Jesenjina,

[15] uvijek je u raznim vremenima i prilikama bilo umjetnički pomodnog.

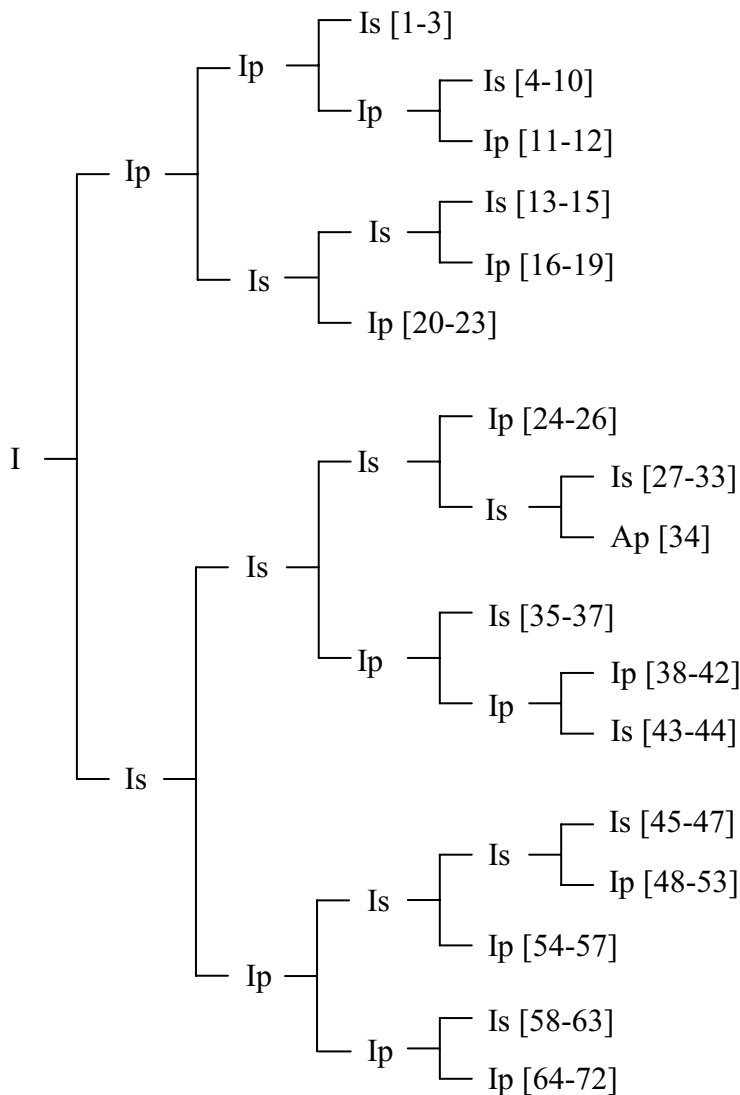
Modularni pristup pokušava, dakle, razriješiti osjetljiv problem razgraničenja najmanje tekstualne i najveće sintaktičke jedinice analizom suptilnih i složenih međurelacija između dvije konstitutivne dimenzije diskursa, sintaktičke i tekstualne. “Na sadašnjem stadiju naših spoznaja čini nam se da modularni pristup, praveći jasnu distinkciju između sintaktičkih i tekstualnih aspekata analiziranih konstrukcija i kombinirajući ove kako bi pokazao njihova specifična svojstva, možda najbolje može ukazati na sličnosti i razlike između ta dva načina strukturiranja” (Roulet 2001b:70)⁷.

1.4. Uspostavljanje hijerarhijske makrostrukture odabranog teksta

Tekst u cjelini ima oblik intervencije, čija hijerarhijska makrostruktura može biti predstavljena sljedećom shemom (*Shematski prikaz br. 1*), u kojoj je A = akt ili čin, I = intervencija, s = subordinirani (*subordonné*), p = glavni (*principal*):

⁷ U prvoj verziji ženevskog modela, najmanja tekstualna jedinica nije bila jasno razgraničena od najveće sintaktičke jedinice. Naime, kategorija čina, poistovjećivana sa konceptom jezičnog čina definiranim u Searleovoj teoriji (1972), realizirala se kroz rečeničnu formu. Roulet precizira da je u posljednoj verziji modela pojam tekstualnog čina redefiniran sukladno analizama Rubattela (1987), Auchlina (1993) i Berrendonnera (1983, 1990). Rubattel je uveo termin «polučin» (*semi-acte*) da bi označio tekstualne segmente koji nemaju rečenični oblik (kao što je prepozicijska sintagma *usprkos kiši* u rečenici *Usprkos kiši, on je izašao*), a koji u diskursu imaju istu funkciju (u navedenom primjeru kontraargumenta) kao jedinica koja ima oblik rečenice (*iako pada kiša*). Auchlin je pokazao da se slično ponašaju i lijevo dislocirane sintagme (u našem primjeru, tekstualni akti [5], [14], [16], [20], [35], [49], [58], [60], [69], [70] i [71]).

Shematski prikaz br. 1: *Hijerarhijska makrostruktura analiziranog diskurzivnog fragmenta*

Kriterij isključivanja manje bitnog (*test de suppression*) omogućio nam je uspostavljanje odnosa subordinacije između konstituenata teksta koji odgovaraju intervencijama [1–23], [24–44] i [45–72]. Tako slijed akata ([20–23] predstavlja, po našem mišljenju, kratak sažetak teksta:

[20] U raznim književnostima i književnim razdobljima

[21] uvijek je bilo mnogostranih i međusobnih utjecaja u prostoru i u vremenu,

[22] ali nije i ne može biti važno kod izricanja suda o jednom talentu, da li se pojavio u sjeni ili svjetlosti ovog ili onog pomodnog književnog smjera, nego to, da li je samostalna ličnost i ukoliko se ta njegova lična, prirodna, unutarnja, izvorna vidovitost odvaja od vremena, od mode ili od ukusa do one prodomne sugestivnosti,

[23] koja se već nekoliko hiljada godina zove : pjesničkom snagom.

Ako bi pored ove intervencije trebalo zadržati još jednu, onda bi ova druga intervencija bila [64-72]:

[64] Boileau i Molière bijahu suvremenici Jurja Križanića, Belostenca i Frankopana Krste,

[65] Goldoni Brezovačkog Tita,

[66] a Kranjčević St. Georgea i Verlainea.

[67] Između Verlainea i Boileaua ima više od dvije stotine godina razmaka,

[68] između Goethea i St. Georgea stotinu,

[69] a progovoriti u nijemom i gluhom stanju punim i zvučnim govorom stiha,

[70] proključati kao vrelo,

[71] prodrijeti kao izvor u pustoj praznini,

[72] događaj je izvorniji nego nastajati u nizu dvjestagodišnjem, u mudrom i složenom nanizavanju i staloživanju ukusa i književne predaje.

Predložena interpretacija hijerarhijske makrostrukture analiziranog teksta nije ni u kom slučaju jedina moguća, nego samo je *jedna od mogućih* interpretacija njegove složene strukture, koja polazi od postavke da je tekstualna struktura “površinska struktura u odnosu na dubinsku strukturu procesa pregovaranja” (Roulet 2001:56). U našem primjeru, tekstualna intervencija koja odgovara integralnom tekstu eseja samo je jedan konstituent potencijalne razmjene, odnosno površinska struktura u odnosu na dubinsku strukturu procesa pregovaranja u koji su uključeni sudionici rasprave o Kranjčevićevoj lirici.

Odabrani odlomak može se analizirati na dva dijela, različita sa stanovišta unutarnje organizacije. U prvom dijelu ([1–23]) autor iznosi svoje stajalište ([1–3], [11–12], [17], [18–19], [22–23]), odgovarajući istovremeno na eventualne komentare svojih kolega ([4–10], [13–16], [20–21]). U drugom dijelu ([24–72]) autor iznosi argumente u korist iznesenog stajališta, potkrepljujući ih

različitim, često suprotnim ocjenama drugih kritičara ([24–44]). Njegova argumentacijska strategija koja se zaokružuje trećom intervencijom ([45–72]), sastoji se u (prividnom) prihvaćanju ([45–47]) argumenata iznesenih od strane neistomišljenika ([35–44]) u cilju njihovog efektivnijeg razotkrivanja ([45–57]) i, najzad, odbacivanja ([58–72]).

1.5. Analiza hijerarhijske strukture prve intervencije ([1–23])

U uspostavljanju hijerarhijske strukture odabranog diskurzivnog fragmenta, osim kriterija isključivanja manje bitnog, koristili smo i smjernice koje daju konektori (Ducrot *et al.* 1980). Naime, u analizi hijerarhijske strukture jednog diskurzivnog fragmenta mogu se koristiti smjernice koje dolaze iz drugih izvora, kao što su konektori, koji pripadaju leksičkom modulu. “Argumentni konektori tipa *zato što* (fr. *parce que*) uvode uvijek subordinirani konstituent, dok argumentni konektori tipa *dakle* (fr. *donec*), reformulacijski konektori tipa *ukratko* (fr. *enfin*) i kontraargumentni konektori tipa *ali* (fr. *mais*) uvode glavni konstituent (jedino kontraargumentni konektori *iako*, *premda* i *mada* (fr. *bien que*, *quoique*) uvode subordinirani konstituent” (Roulet 1999:72).

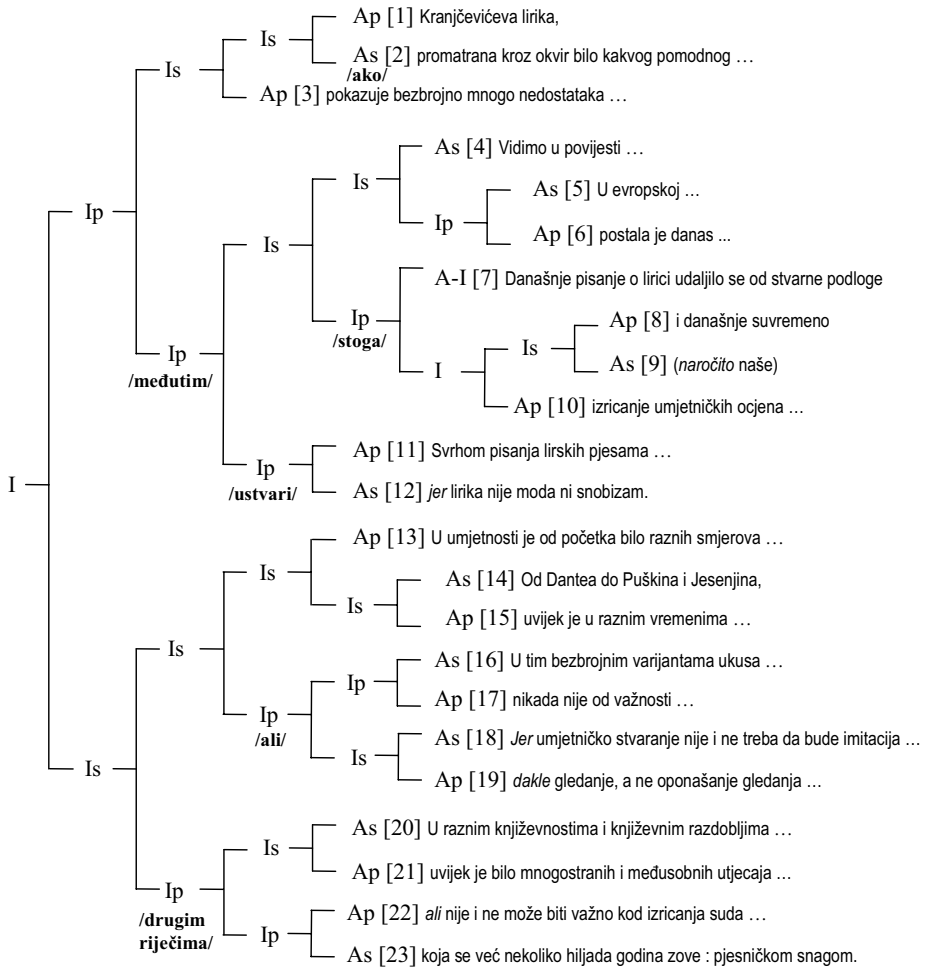
Ako analiziramo prvu veliku intervenciju odabranog odlomka ([1–23]), možemo ustanoviti da prisustvo argumentnih konektora *jer* (koji uvodi subordinirani konstituent) i *dakle* (koji uvodi glavni konstituent) omogućuje uspostavljanje odnosa subordinacije između tekstualnih akata i/ili intervencija [11] i [12], [16–17] i [18–19], odnosno [18] i [19], dok prisustvo kontraargumentnog konektora *ali* (koji uvodi glavni konstituent) omogućuje uspostavljanje odnosa subordinacije između konstituenata [20–21] i [22–23].

Tamo gdje tekst ne sadrži dovoljan broj leksičkih smjernica, rezultate testa isključivanja manje bitnog morali smo provjeriti umetanjem, na mjestima gdje nam se to čini logičnim, argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih konektora (ovi su stavljeni u kose zagrade u *Shematskom prikazu br. 2*). Umetanjem argumentnog konektora *stoga* (koji uvodi glavni konstituent), kontraargumentnih konektora *međutim* i *ali* (koji uvode glavni konstituent), te reformulacijskih konektora *ustvari* i *drugim riječima* (koji uvode glavni konstituent) uspostavljeni su odnosi subordinacije između intervencija [4–6] i [7–10], [1–3] i [4–12], [13–15] i [16–19], [4–10] i [11–12], [13–19] i [20–23].

Možemo također uočiti da pojedine intervencije sadrže (ili dopuštaju mogućnost umetanja) više tipova konektora. Sljedeći primjer to može ilustrirati:

/ali/ [16] U tim bezbrojnim varijantama ukusa i mode, pogleda na svijet, programa, uvjerenja i temperamenata,

Shematski prikaz br. 2: *Hijerarhijska struktura prve intervencije ([1–23])*

[17] nikada nije od važnosti po vrijednost jednog pjesničkog djela, da li je kao voštana lutka opremljeno po pravilima ukusa posljednje mode, već to, izbija li iz njega njegova vlastita, unutarnja, sugestivna snaga nepatvorenog, prvotnog, iskrenog doživljaja.

[18] *Jer* umjetničko stvaranje nije i ne treba da bude imitacija niti vještačko igranje izražavanjem već postignutih izraza, nego izražavanje još neizraženih dojmova,

[19] *dakle* gledanje, a ne oponašanje gledanja i ponavljanje već viđenog.

Lijevo dislocirane konstrukcije ([5], [14], [16], [20]), odnosno ([23]) i pogodbene rečenice, odnosno ekvivalentne konstrukcije ([2]), smatraju se subordiniranim tekstualnim aktima.

Kriterij isključivanja manje bitnog i smjernice koje daju konektori (označeni u tekstu ili uvedeni za potrebe analize), predstavljaju heurističke postupke za uspostavljanje odnosa subordinacije između konstituenata jednog diskurzivnog fragmenta. Ovi konstituenti mogu biti u tri vrste odnosa: zavisnosti, međuzavisnosti i nezavisnosti: “Dva konstituenta su u odnosu zavisnosti ako prisutnost jednog zavisi od prisutnosti drugog (ali ne i obrnuto): zavisni konstituent, koji može biti izostavljen a da se pri tome ne dovede u pitanje globalna struktura, naziva se sekundarnim ili subordiniranim, drugi se naziva glavnim. (...) Dva konstituenta su u odnosu međuzavisnosti ako ne mogu postojati jedan bez drugog (takav je slučaj sa intervencijama koje su direktni konstituenti razmjenne); najzad, dva konstituenta su u odnosu nezavisnosti ako prisutnost jednog ne zavisi od prisutnosti drugog (takav je slučaj sa koordiniranim konstituentima)” (Roulet 1999:16).

Kao što se može vidjeti na *Shematskom prikazu br. 2*, između konstituenata različitog ranga analizirane tekstualne intervencije dominiraju odnosi zavisnosti. Broj nezavisnih akata i intervencija relativno je nizak, tj. samo dva konstituenta ([7] i [8–10]) vezana su odnosima koordinacije (markiranim sastavnim veznikom *i*).

Važno je podsjetiti da, u modularnom pristupu kompleksnosti organizacije diskursa, hijerarhijska dimenzija spada u bazične sustave informacija i da, stoga, uspostavljanje hijerarhijske tekstualne strukture odabranog diskurzivnog fragmenta predstavlja samo preduvjet za analizu različitih oblika organizacije diskursa.

2. Analiza relacijske organizacije

Relacijska organizacija jednostavni je oblik organizacije diskursa, a rezultat je kombinacije modularnih informacija tekstualne, jezične i referencijalne naravi (Roulet 2001a:48).

2.1. Definicija relacijske organizacije

Analiza relacijske organizacije diskursa sastoji se u identificiranju relacija između konstituenata hijerarhijske tekstualne strukture. Točnije, ona ima za cilj

“identificirati ilokutorne i interaktivne generičke relacije između konstituenata hijerarhijske tekstualne strukture i informacija u diskurzivnoj memoriji” (Roulet 2002a:145)⁸. Ove posljednje mogu imati svoj izvor “bilo u prethodnom konstituentu, bilo u neposrednom kognitivnom okruženju, bilo u enciklopedijskom znanju sudionika u interakciji” (*id.* 146).

Ova definicija inzistira, u prvom redu, na potrebi nadilaženja analize koja se svodi isključivo na relacije između konstituenata tekstualne strukture (Roulet *et al.* 1985). Analiza relacijske organizacije razlikuje se od analize hijerarhijske tekstualne strukture utoliko što su njom obuhvaćene i informacije koje se *ne* nalaze u tekstu, ali su prisutne u diskurzivnoj memoriji. Za razliku od tekstualnog modula, relacijska organizacija jednostavniji je oblik organizacije diskursa, a njena se deskripcija “temelji na kombinaciji modularnih informacija tekstualne naravi vezanih za definiranje tekstualnih konstituenata i njihovih međusobnih odnosa, sa modularnim informacijama leksičke i/ili sintaktičke naravi vezanim za smjernice koje daju eventualni markeri tekstualnih relacija, i modularnim informacijama referencijalne naravi vezanim za spoznaje o svijetu diskursa (svijetu u kojem se diskurs nalazi i svijetu o kojem diskurs govori) pohranjene u diskurzivnoj memoriji” (Roulet 2002a:145).

Osim toga, ova definicija uspostavlja distinkciju između dva tipa relacija, koji odgovaraju dvjema različitim razinama hijerarhijske tekstualne strukture – *ilokutorne* relacije (relacije između konstituenata razmjene) i *interaktivne* relacije (relacije između konstituenata intervencije).

Roulet (2002) precizira da je “pojam generičke relacije vezan za postojanje određenih tipova jezičnih markera, kao što su oblici rečenice (potvrđan, upitan itd.) ili konektori, koje, pored specifičnih smjernica, karakteriziraju i neke zajedničke instrukcije (pa tako postoje skupine argumentnih, kontraargumentnih ili reformulacijskih konektora), ili, u odsustvu jezičnih markera, za položaj u hijerarhijskoj tekstualnoj strukturi (subordinirani konstituent koji stoji ispred/iza glavnog konstituenta, kod relacija pripreme/komentara)” (2002a:147–148). Roulet (2004) predlaže podjelu na deset generičkih kategorija, dovoljnih, po njegovom mišljenju, za deskripciju svih oblika diskursa, dijaloških i monoloških.

---

⁸ Mi ovdje nećemo analizirati drugi aspekt analize relacijske organizacije, tj. deskripciju “inferencijalnog povezivanja koje omogućuje determiniranje **specifične relacije**, u određenom diskursu, između određenog konstituenta i informacije u diskurzivnoj memoriji” (*ibid.*).

2.2. Ilokutorne vs interaktivne relacije

Relacijska organizacija analiziranog diskurzivnog fragmenta rezultat je kombinacije dva tipa generičkih relacija. Ilokutorne relacije uspostavljaju se između intervencija koje su direktni konstituenti razmjene. Roulet (2004) razlikuje dva tipa ilokutornih generičkih relacija, inicijativne i/ili reaktivne (*relations illocutoires initiative et/ou réactive*). Njihova definicija bazira se na pojmu ilokutorne funkcije uvedenom u okviru teorije jezičnih akata. “Inicijativna i/ili reaktivna orijentacija ilokutorne relacije zavisi od položaja intervencije u strukturi razmjene. Prva intervencija u razmjeni vezana je za onu koja slijedi inicijativnom ilokutornom relacijom (npr. pitanje), a sljedeća ili sljedeće intervencije - sa izuzetkom posljednje - dvostrukom ilokutornom relacijom, reaktivnom u odnosu na intervenciju koja prethodi (npr. odgovor) i inicijativnom u odnosu na onu koja slijedi (npr. tvrdnja); posljednja je, pak, intervencija u razmjeni vezana za onu koja prethodi reaktivnom ilokutornom relacijom (uglavnom, zaključivanja-ratifikacije)” (Roulet 2002a:148).

U našem primjeru, analizirani esej u cjelini vezan je dvostrukom, inicijativno-reaktivnom ilokutornom relacijom za konstituente (potencijalne) razmjene između književne kritike i čitateljske publike, što potvrđuju i interaktivne relacije između nekih tekstualnih konstituenata ([16–19], [22–23]) i informacija u diskurzivnoj memoriji (vidjeti *Shematski prikaz br. 3*, §2.3.).

Za razliku od ilokutornih relacija, koje karakteriziraju konstituente razmjene, interaktivne generičke relacije uspostavljaju se između konstituenata intervencije. Roulet (2002, 2004) razlikuje osam generičkih kategorija interaktivnih relacija, od kojih pet karakterizira prisustvo (ili mogućnost uvođenja) markera tekstualnih relacija – relacije argumenta, kontraargumenta, reformulacije, topicalizacije i sukcesije (*relations interactives d'argument, de contre-argument, de reformulation, de topicalisation et de succession*), dok tri nemaju posebnog markera – relacije pripreme, komentara i pojašnjenja (*relations interactives de préalable, de commentaire et de clarification*). One mogu biti identificirane zahvaljujući “prisustvu ili mogućnosti uvođenja konektora: bilo da je riječ o denominativnom markeru poput *primjerice* ili *kao zaključak* (fr. *par exemple, en conclusion*) ili o konvencionalnom markeru, poput *dakle, ali, jer* ili *konačno* ili *zatim* (fr. *donc, mais, car* ou *après tout* ou *puis*), koji daju smjernice za pronalaženje informacija u diskurzivnoj memoriji na koje se nadovezuje određeni tekstualni konstituent” (Roulet 2002a:149). One također mogu biti markirane nekom sintaktičkom konstrukcijom (lijevo dislociranom konstrukcijom).

Pored interaktivnih relacija između konstituenata hijerarhijske strukture in-

tervencije, markiranih ili ne nekim jezičnim oblikom, ženevski model uzima u obzir i “relacije, nužno markirane jezičnim oblikom, koje povezuju određeni tekstualni konstituent sa informacijom koju u diskurzivnu memoriju nije uveo prethodni konstituent” (Roulet 2002a:148).

2.3. Analiza relacijske organizacije prve intervencije ([1–23])

Ako se vratimo našem primjeru, možemo konstatirati da su relacije između konstituenta prve intervencije ([1–23]) interaktivne relacije, od kojih se većina odnosi na informaciju u diskurzivnoj memoriji koja svoj izvor ima u prethodnom konstituentu. Stoga ćemo se zadovoljiti da te relacije ubilježimo u shematski prikaz tekstualne strukture, gdje je *arg* = argument (*argument*), *c-a* = kontraargument (*contre-argument*), *ref* = reformulacija (*reformulation*), *top* = topikalizacija (*topicalisation*), *pr* = priprema (*préalable*), *com* = komentar (*commentaire*). Informacije koje u diskurzivnu memoriju nisu uvedene prethodnim konstituentom bit će pridodate shemi uz oznaku *Ms*.

Pristupit ćemo najprije kombinaciji modularnih informacija tekstualne i jezične naravi, oslanjajući se na prisustvo u tekstu “markera tekstualnih relacija” (Roulet 2004). Ovaj termin označava leksičke markere (konektore, performativne glagole), te sintaktičke markere (izjavni, upitni ili zapovjedni oblik rečenice, lijevo dislocirane konstrukcije) ilokutornih i interaktivnih generičkih tekstualnih relacija. Ovdje ćemo se, naravno, koncentrirati na modularne informacije jezične naravi koje se odnose na prisustvo markera interaktivnih relacija, konektora (*connecteurs*) i lijevo dislociranih konstrukcija (*constructions disloquées ou détachées à gauche*)⁹.

Analizirana tekstualna intervencija ima složenu i vrlo markiranu relacijsku organizaciju (*Shematski prikaz br. 3*).

⁹ Roulet navodi sljedeće primjere markera tekstualnih relacija argumenta, kontraargumenta, reformulacije i topikalizacije u francuskom jeziku:

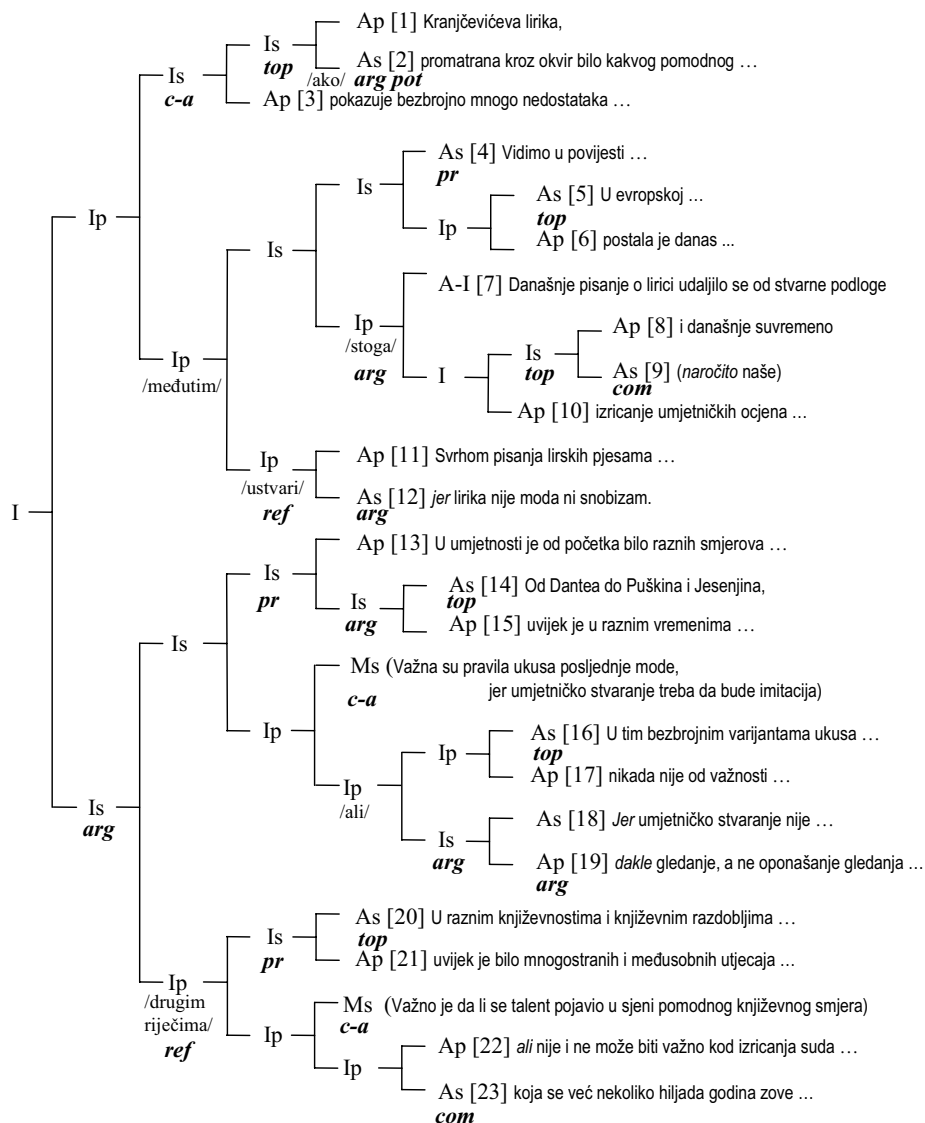
a) argument (*parce que, puisque, car, même, d'ailleurs, si, alors, par conséquent, de sorte que*, itd.)

b) kontraargument (*bien que, quoique, même si, mais, pourtant, néanmoins, cependant, seulement*, itd.)

c) reformulacija (*en fait, de fait, au fond, en tous cas, de toute façon, enfin, finalement, décidément, après tous, en somme, somme toute*, itd.)

d) topikalizacija (najčešće markirana sa *quant à, en ce qui concerne* ili lijevo dislociranom konstrukcijom) (Roulet, Filliettaz & Grobet 2001:172, Roulet 2002a:151)

Shematski prikaz br. 3: *Relacijska organizacija prve intervencije ([1-23])*

Uspostavljanje relacija između konstituenata tekstualne strukture i informacija u diskurzivnoj memoriji temelji se na kombinaciji modularnih informacija tekstualne i leksičke naravi ukoliko su te relacije markirane konektorima. Za

uspostavljanje argumentnih relacija između konstituenata tekstualne strukture [12], [18–19] i [19] i informacija u diskurzivnoj memoriji koje imaju svoj izvor u prethodnim konstituentima ([11], [16–17] i [18]), koristili smo smjernice koje daju argumentni konektori *jer* i *dakle*.

Uspostavljanje relacija između konstituenata tekstualne strukture i informacija u diskurzivnoj memoriji temelji se na kombinaciji modularnih informacija tekstualne i sintaktičke naravi ukoliko su te relacije markirane lijevo dislociranim konstrukcijama. Budući da se lijevo dislocirane konstrukcije ([5], [14], [16], [20]) smatraju oznakom topika (vidjeti također §4.4.), one su u relaciji topikalizacije sa konstituentom koji slijedi ([6], [15], [17], [21]).

Prije nego pristupimo kombinaciji modularnih informacija tekstualne i referencijalne naravi, analizirat ćemo i relacije za koje ne postoje posebni jezični markeri, odnosno relacije pripreme i komentara, za čije identificiranje je važan položaj subordiniranog konstituenta. Kod relacije pripreme, subordinirani konstituent ([4], [1–12], [13–15], [20–21]) prethodi glavnom konstituentu ([5–6], [13–23], [16–19], [22–23]). Kod relacije komentara, subordinirani konstituent ([9], [23]) slijedi iza glavnog konstituenta ([8], [22]).

Možemo primijetiti da je umetanje komentara ([9]) retroaktivno dovelo do uspostavljanja relacije topikalizacije između intervencije [8–9] i tekstualnog akta [10].

[7] Današnje pisanje o lirici udaljilo se od stvarne podloge [8] i današnje suvremeno [9] (naročito naše) [10] izricanje umjetničkih ocjena pojedinih pjesama ili je opisno ili je papagajsko ponavljanje pomodnih formula.

Ovaj posljednji primjer ujedno je i primjer odsustva tekstualnih relacija između koordiniranih konstituenata ([7] i [8–10]).

Iako je relacijska organizacija analizirane tekstualne intervencije vrlo markirana u usporedbi sa relacijskom organizacijom druge i treće intervencije ([24–44], [45–72]), u uspostavljanju velikog broja interaktivnih relacija nismo se mogli osloniti na prisustvo leksičkih smjernica, čiji je broj ipak razmjerno nizak u odnosu na ukupan broj interaktivnih relacija između tekstualnih konstituenata na različitim razinama. Primjerice, možemo konstatirati da uspostavljanje reformulacijskih relacija između konstituenata analizirane tekstualne intervencije i informacija u diskurzivnoj memoriji *ne* počiva na kombinaciji modularnih informacija tekstualne i leksičke naravi, zbog odsustva reformulacijskih konektora¹⁰. Također možemo ustanoviti da su leksički markirane samo neke od argu-

¹⁰ Primjere upotrebe reformulacijskih konektora našli smo u drugoj tekstualnoj intervenciji ([24–44]). Uspostavljanje relacije reformulacije između tekstualnog akta [24] i tekstualne intervencije [25–26] temelji se na prisustvu reformulacijskog konektora *zapravo* (vidjeti Shemat-

mentnih i kontraargumentnih relacija.

Uspostavljanje relacija između konstituenta tekstualne strukture i informacija u diskurzivnoj memoriji temelji se na modularnim informacijama tekstualne i referencijalne naravi u dva slučaja:

(1) ukoliko te relacije nisu markirane ni leksički (konektorima) ni sintaktički (lijevo dislociranim konstrukcijama) ni tekstualno (položajem subordiniranog konstituenta kod relacija pripreme i komentara),

(2) ukoliko su te relacije markirane leksički, ali se određeni konektor odnosi na informaciju koja u diskurzivnu memoriju nije uvedena prethodnim konstituentom.

Ad (1) Za identificiranje interaktivnih relacija koje nisu markirane konektorima morali smo pribjeći informacijama referencijalne naravi “koje se odnose na spoznaje o svijetu diskursa pohranjene u diskurzivnoj memoriji” (Roulet 2002a:145). Na taj smo način uspostavili argumentnu relaciju između tekstualnog konstituenta [7–10] i informacije u diskurzivnoj memoriji koja ima svoj izvor u prethodnom konstituentu ([4–6]) jer mislimo da autor uvodi dodatne informacije kako bi potkrijepio svoju argumentaciju.

Uspostavljanje relacija reformulacije¹¹ između intervencija [11–12] i [20–23] i informacija u diskurzivnoj memoriji koje imaju svoj izvor u prethodnom konstituentu ([4–10] i [13–22]), temelji se također na našem enciklopedijskom znanju. Po našem mišljenju, autor govori o istoj temi, ali je sagledava iz drugog aspekta.

Ad (2) Neki konstituenti tekstualne strukture analiziranog diskurzivnog fragmenta imaju svoj izvor u informaciji koja u diskurzivnu memoriju nije uvedena prethodnim konstituentom. Takav je slučaj sa intervencijama [16–19] i [22–23], koje su u kontraargumentnoj relaciji (označenoj prisustvom ili mogućnošću uvođenja konektora *ali*) sa informacijama koje u diskurzivnu memoriju nisu uvedene prethodnim konstituentom, a koje predstavljaju ili već formulirane primjedbe autorovih neistomišljenika, ili anticipaciju eventualnih pri-

---

ski prikaz br. 5, §3.5.). Također smo tumačili i *jest* (u značenju *da*) kao oznaku relacije reformulacije između tekstualnih akata [43] i [44]. Ova dva primjera ujedno dodatno pojašnjavaju pojam generičke tekstualne relacije. Tako relacija reformulacije (ali i ostale generičke relacije) obuhvaća zapravo čitav spektar specifičnih relacija. U prvom slučaju reformulacija znači uvođenje sasvim novog, suprotnog pojma (“stvarno izreći malo”, [26]) od onog koji je predmetom reformulacije (“pisati i govoriti puno”, [24]), u drugom reformuliranje znači redefiniranje prvobitnog pojma (“pridjev zaturen”, [43]), njegovo pojašnjavanje (“pjesma zaturene misli zaturenog naroda i pjesnika zaturenog iz kuta”, [44]).

¹¹ Za deskripciju reformulacijskih konektora u francuskom i talijanskom jeziku, vidjeti Rossari (1993).

mjedaba, na koje autor (unaprijed) odgovara (o pojmu “implicitnog predstavljenog diskursa” bit će govora u analizi enoncijativne i polifonijske organizacije, §3.4.).

Na primjeru funkcioniranja kontraargumentnog konektora *ali* može se ilustrirati i razlika između (tekstualne) funkcije kontraargumentnih konektora i (sintaktičke i semantičke) funkcije suprotnih veznika¹².

2.4. Određivanje relacijskog profila analiziranog diskurzivnog fragmenta

Roulet (2002) drži da analiza relacijske organizacije i generičkih relacija između tekstualnih konstituenata omogućuje “deskripciju onoga što bi se moglo nazvati relacijskim profilom (*profil relationnel*) određenog diskursa, koji ukazuje na dominantne relacije njegove organizacije” (2002a:147).

Ako pokušamo opisati relacijski profil analiziranog diskurzivnog fragmenta, možemo ustanoviti, prije svega, kvantitativnu prevagu argumentnih i kontraargumentnih relacija, koje se odnose na najveći broj tekstualnih konstituenata, neovisno o rangu koji ovi zauzimaju u hijerarhijskoj strukturi. Možemo također primijetiti da uspostavljanje tih relacija počiva u većini slučajeva na kombinaciji informacija tekstualne i leksičke naravi, odnosno tekstualne i referencijalne naravi.

¹² Ovu je razliku uočio Ducrot, uspoređujući funkcioniranje francuskog veznika *mais* i njemačkih *aber* i *sondern* (Anscombe & Ducrot 1976). Naime, Ducrot pokazuje da je francusko *mais* samo u nekim slučajevima i kontraargumentni konektor (njem. *aber*), a u drugim samo suprotni (u francuskoj gramatici sastavni) veznik, odnosno semantički operator (njem. *sondern*). Sa aspekta ženevskog modela, ova distinkcija znači da samo *mais* kontraargumentni konektor (*ali*) uvodi zaseban tekstualni konstituent, dok *mais* semantički operator (*a, nego, već*) ne uvodi novi tekstualni konstituent.

Jedan od dva kriterija za razlikovanje funkcije kontraargumentnog konektora od funkcije semantičkog operatora jeste to da kontraargumentni konektor uvodi zaključak suprotan od očekivanog, dok semantički operator uvodi samo ispravku određenog navoda:

- francusko *mais* kao kontraargumentni konektor (njem. *aber*): p (*dakle* r) *ali* –r

U primjeru: *On nije Španjolac, ali govori španjolski.* (fr. *Il n'est pas Espagnol, mais il parle espagnol.*), *ali* funkcionira kao kontraargumentni konektor jer uvodi zaključak suprotan od očekivanog implicitnog zaključka: (*On nije Španjolac, dakle on ne govori španjolski.*)

- francusko *mais* kao semantički operator (njem. *sondern*)

U primjeru: *On nije Španjolac, nego Francuz* (fr. *Il n'est pas Espagnol, mais Français*), *nego* funkcionira kao semantički operator jer uvodi dopunu iznesene tvrdnje (isti slučaj upotrebe *a, nego, već*, imamo i u aktima [17], [18], [19] i [22] analiziranog diskurzivnog fragmenta).

Drugi je kriterij mogućnost povezivanja kontraargumentnog konektora sa informacijom koju u diskurzivnu memoriju nije uveo prethodni konstituent, a koja predstavlja eksplicitnu ili implicitnu tvrdnju drugog (drugih) sudionika u interakciji (takav je slučaj sa intervencijama [16–19] i [22–23] analiziranog diskurzivnog fragmenta).

Relacijski profil analiziranog diskurzivnog fragmenta karakterizira, osim toga, kvalitativna prevaga argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih relacija, koje zauzimaju visoke pozicije u njegovoj hijerarhijskoj strukturi.

Budući da argumentne i kontraargumentne relacije karakteriziraju ne samo najveći broj tekstualnih konstituenata, već i najviše rangirane tekstualne konstituyente u hijerarhijskoj strukturi, ta dva tipa interaktivnih relacija determiniraju relacijski profil analiziranog diskurzivnog fragmenta.

Dok je prva intervencija ([1–23]), zbog prisustva velikog broja jezičnih markera tekstualnih relacija, poslužila kao polazište za analizu relacijske organizacije, druga tekstualna intervencija ([24–44]) će, zbog frekventnosti jezičnih markera predstavljenog diskursa, poslužiti kao polazište za analizu enoncijativne i polifonijske organizacije odabranog diskurzivnog fragmenta.

3. Analiza enoncijativne i polifonijske organizacije

Roulet ističe da su značaj enoncijativne i polifonijske organizacije među prvima uočili Bahtin (1977, 1978) i Ducrot (1984). Prvi je autor već tridesetih godina prošlog stoljeća ukazao na potrebu nadilaženja gramatičkog pristupa onome što se tradicionalno naziva “tuđi govor”, odnosno “upravni i neupravni govor”, u korist diskurzivnog pristupa. “Tuđi govor je govor u govoru, iskaz u iskazu, ali on je istovremeno i govor o govoru, iskaz o iskazu” (Bahtin 1977:161). Bahtin je na taj način skrenuo pažnju na potrebu opisivanja načina na koji govornik/pisac, u verbalnoj interakciji, odabire, transformira i subordinira svom vlastitom iskazu tuđi govor, odnosno načina na koji on u svom vlastitom iskazu anticipira tuđe reakcije. Bahtin je također ponudio i prvi opis obilježja jednog tipično polifonijskog diskursa – romanesknog diskursa (Bahtin 1978). Ducrot je, pak, detaljno opisao različite tipove polifonijskih iskaza u francuskom jeziku, koji izlaze iz okvira onoga što se u gramatikama tradicionalno naziva upravni i neupravni govor (fr. *discours rapporté*): koncesivne konstrukcije koje počinju sa *ali*¹³, ironični iskazi, te polemička negacija (Ducrot 1984).

Roulet, međutim, primjećuje da se i Bahtin i Ducrot ograničuju na analizu pojedinačnih iskaza ili kratkih i izoliranih diskurzivnih fragmenata, odabranih za ilustraciju njihove teorije, ne upuštajući se u deskripciju cjelovitih diskurzivnih produkata ili dužih diskurzivnih fragmenata, “tako da se uopće ne bave pitanjima artikuliranja analiziranih polifonijskih struktura sa drugim aspektima

---

¹³ U tom smislu treba podsjetiti na dva primjera upotrebe konektora *ali* u okviru analize relacijske organizacije prve intervencije.

organizacije diskursa, poput interakcijskog okvira, hijerarhijske strukture, topikalne ili periodičke organizacije” (Roulet 2001d:278). Stoga Roulet predlaže da se deskripcija polifonijske organizacije kakvu zagovaraju ova dva autora, primijeni u analizi većih diskurzivnih cjelina kako bi se ukazalo na složenost polifonijske organizacije diskursa i na različite dimenzije i oblike organizacije koje mobilizira njena sustavna i cjelovita analiza. Jer za Rouleta “pojam polifonije nije jednostavan pojam, već jedan kompleksan pojam čija deskripcija nužno uključuje različite dimenzije i oblike organizacije diskursa: ne samo leksičku i sintaktičku, nego i interakcijsku, hijerarhijsku, relacijsku, topikalnu i periodičku” (*ibid.*).

Modularni pristup analizi polifonijske organizacije određene tekstualne intervencije obuhvaća dvije etape. Najprije se, u sklopu enoncijativne organizacije kao jednostavnog oblika organizacije diskursa, vrši identificiranje segmenata proizvedenog i predstavljenog diskursa na različitim razinama tekstualne strukture. Zatim se, u sklopu polifonijske organizacije kao složenog oblika organizacije diskursa, analiziraju funkcije segmenata predstavljenog diskursa analizirane tekstualne intervencije.

3.1. Definicija enoncijativne i polifonijske organizacije

Enoncijativna organizacija jednostavni je oblik organizacije “koji počiva na kombinaciji modularnih informacija jezične, interakcijske i referencijalne naravi” (Roulet 2001d:281). Njena analiza omogućuje “uspostavljanje distinkcije između proizvedenog diskursa (*discours produit*) i predstavljenog diskursa (*discours représenté*), definiranje različitih tipova predstavljenog diskursa, autofonijskog, dijafonijskog i polifonijskog (*discours représentés autophonique, diaphonique et polyphonique*), te razlikovanje različitih oblika predstavljenog diskursa, kao što su naznačeni, formulirani i implicirani oblik (*discours représentés désigné, formulé et implicite*). Analiza enoncijativne organizacije omogućuje identificiranje segmenata proizvedenog i predstavljenog diskursa na različitim nivoima strukture tekstualne intervencije” (*ibid.*).

Identificiranje segmenata predstavljenog diskursa preduvjet je za analizu funkcija predstavljenog diskursa unutar proizvedenog diskursa u sklopu polifonijske organizacije. Polifonijska organizacija složeni je oblik organizacije koji se bavi “oblicima i funkcijama, u analiziranom diskurzivnom fragmentu, segmenata predstavljenog diskursa identificiranih u okviru enoncijativne organizacije. Njena analiza bazira se na kombinaciji modularnih informacija tekstualne, jezične, interakcijske i referencijalne naravi sa informacijama vezanim za relacijsku/inferencijalnu i topikalnu organizaciju” (Roulet 2001a:49).

3.2. Proizvedeni vs predstavljeni diskurs

Definicije enoncijativne i polifonijske organizacije temelje se na distinkciji između proizvedenog i predstavljenog diskursa.

Proizvedeni diskurs je “diskurs proizveden od strane govornika/pisca koji zauzima najviši rang u interakcijskom okviru, dok su diskursi govornika/pisaca koji zauzimaju niži rang u interakcijskom okviru predstavljeni diskursi” (Roulet 2001d:282).

Termin predstavljeni diskurs označava “način na koji govornik/pisac, u verbalnoj interakciji, selekcionira, transformira i podređuje svom vlastitom diskursu diskurse drugih, kao i način na koji on u svom vlastitom diskursu anticipira reakcije drugih” (Roulet 2001d:277). Riječ je o kompleksnoj diskurzivnoj kategoriji čija analiza uključuje sve vrste modularnih informacija (od jezičnih markera predstavljenog diskursa, kao što su, primjerice, glagoli govorenja (*verba dicendi*), preko međurelacija između sintaktičke i tekstualne dimenzije segmenata predstavljenog diskursa, do informacija referencijalne i interakcijske naravi).

3.3. Interakcijski okvir analiziranog diskurzivnog fragmenta

Za identificiranje segmenata proizvedenog i predstavljenog diskursa u sklopu enoncijativne organizacije potrebno je, između ostalog, uzeti u obzir modularne informacije interakcijske naravi. U analizi interakcijske dimenzije ženevski model se inspirira koncepcijom interakcije Ervina Goffmana (1988), koji predlaže dvije definicije pojma interakcije. Interakcija u užem smislu riječi odnosi se na razmjene licem u lice, a interakcija u širem smislu riječi na “svaku situaciju u kojoj se određeni pojedinac nađe u dometu odgovora drugoga, zahvaljujući fizičkoj blizini, telefonskoj vezi ili epistolarnoj razmjeni” (1988:202-203). Ženevski model preuzima ovaj širi pojam interakcije kao polazište za analizu interakcijskog okvira (*cadre interactionnel*) u kojem nastaje određeni diskurzivni produkt, odnosno njegovi najreprezentativniji fragmenti¹⁴.

Analiza interakcijskog okvira trebala bi omogućiti analitičaru definiranje materijalnih obilježja određene interakcijske situacije uz pomoć nekoliko jednostavnih generičkih kategorija. Interakcijski modul definira sljedeća materijalna obilježja interakcijske situacije u kojoj nastaje proizvedeni diskurs i interakcijskih situacija u kojima su nastali diskursi predstavljeni na različitim nivoima: zauzimanje kanala, materijalna situacija sudionika u interakciji, broj su-

---

¹⁴ Interakcijsku dimenziju naj iscrpnije je opisala Kerbrat-Orrechioni (1990, 1992, 1994).

dionika u interakciji, vremenska i prostorna udaljenost između njih, te karakter (dvosmjernan ili jednosmjernan) interakcijske povezanosti (Roulet 2001b:46, Burger 2001).

Kompleksne interakcijske situacije sastoje se od više interakcijskih situacija koje su uklopljene jedna u drugu, tako da je ove interakcijske parametre potrebno definirati na različitim nivoima. U našem slučaju, interakcijski okvir sadrži tri nivoa, od kojih prvi (nivo proizvedenog diskursa) obuhvaća pisca i čitateljstvo, a preostala dva (nivoi predstavljenog diskursa) druge pisce i njihovo čitateljstvo.

- Zauzimanje interakcijskog kanala (*occupation du canal*), odnosno problematika sinkroniziranja intervencija sudionika u interakciji, važni su u interakcijama licem u lice, dok je u slučaju pisanog monološkog diskursa ovo pitanje irelevantno budući da čitatelji nemaju «pravo» uzeti riječ, pa samim tim ni mogućnost zauzeti interakcijski kanal.

- Materijalna situacija sudionika u interakciji (*situation matérielle des interactants*), koja predstavlja drugi interakcijski parametar, odnosi se na vrstu “interakcijskog kanala (*canal d’interaction*)” (Burger 2001:141) – govorni, pisani ili vizualni (*canal oral, écrit ou visuel*) – koji ovi koriste. U našem primjeru, pisac i čitateljstvo koriste pisani interakcijski kanal.

- Broj sudionika u interakciji (*nombre d’interactants*) također je važan interakcijski parametar, koji je često teško točno definirati. Kad je riječ o analiziranom diskurzivnom fragmentu, interakcijski nivo proizvedenog diskursa obuhvaća dva sudionika – pisca i čitateljstvo – od kojih se drugi odnosi na neodređen broj sudionika. Dva interakcijska nivoa predstavljenog diskursa obuhvaćaju također po dva sudionika ili, točnije, dvije “interakcijske pozicije (*position d’interaction*)” (Burger 2001:143)¹⁵ – druge pisce i njihovo čitateljstvo, od kojih se svaka odnosi na veći broj sudionika.

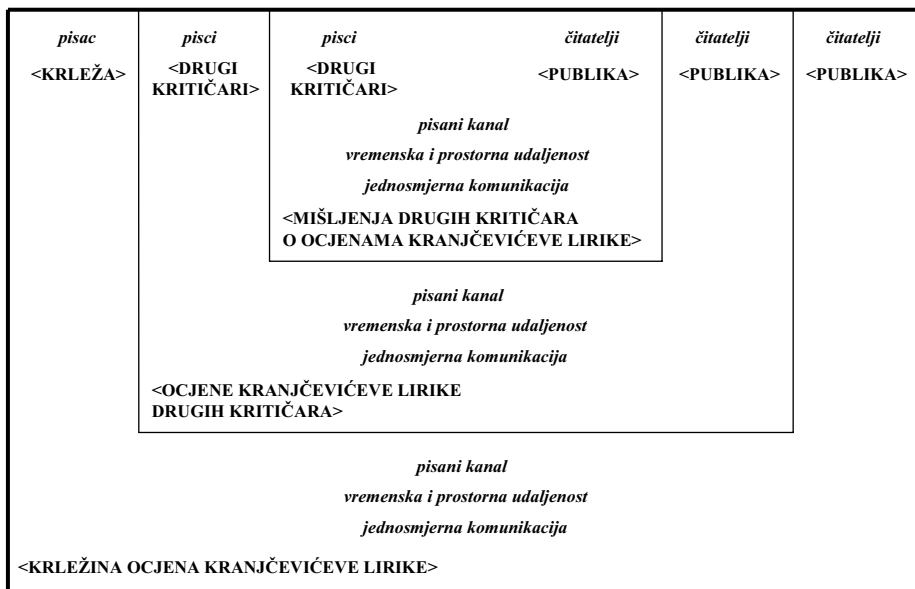
- Određivanje stupnja prostorne i vremenske udaljenosti između sudionika u interakciji (*mode d’interaction*) ne postavlja veći problem u interakcijskim situacijama koje obuhvaćaju manji broj sudionika. Interakcije licem u lice karakterizira prostorna i vremenska blizina (*co-présence spatiale et temporelle entre les interactants*), a epistolarnu razmjenu, nasuprot tome, prostorna i vremenska

¹⁵ “Mi predlažemo termin interakcijska pozicija kako bismo okarakterizirali identitet svakog od sudionika u interakciji sa stanovišta materijalnih uvjeta njegovog participiranja u interakciji i u diskurzivnoj aktivnosti. **Interakcijska pozicija** definira identitet svakog sudionika u interakciji sa stanovišta tri interakcijska parametra: interakcijskog kanala, načina i veze (*canal, mode et lien d’interaction*), odnosno njegovog mjesta na određenom interakcijskom nivou (*niveau d’interaction*)” (Burger 2001:143).

udaljenost sudionika u interakciji (*distance spatiale et temporelle entre les interactants*). U našem slučaju, sva tri interakcijska nivoa karakterizira prostorna i vremenska udaljenost između kritičara i njihovog čitateljstva.

- Vrsta interakcijske veze (*lien d'interaction*), posljednji interakcijski parametar, odnosi se na dvije vrste veza između sudionika u interakciji: dvosmjernu (*réciprocité*), ako svaki od sudionika može reagirati na intervenciju drugog (drugih) sudionika, kao što je slučaj u interakcijama licem u lice ili u telefonskom razgovoru, i jednosmjernu (*non-réciprocité*), ako jedna od strana nema mogućnost neposrednog odgovora na intervenciju druge, kao što je slučaj kod epistolarne razmjene. Ovaj posljednji slučaj karakterizira i sva tri nivoa interakcijskog okvira analiziranog diskurzivnog fragmenta. Prema Burgeru (2001), postoji određeni paralelizam između ovog posljednjeg interakcijskog parametra i stupnja prostorne i vremenske udaljenosti jer se vremenska blizina podudara sa dvosmjernom, a prostorna udaljenost sa jednosmjernom vezom.

Shematski prikaz br. 4: *Interakcijski okvir druge intervencije* ([24–44])

Interakcijski okvir analiziranog diskurzivnog fragmenta može biti predstavljen uz pomoć *Shematskog prikaza br. 4*. Pravokutnik oivičen podebljanom crtom označava fizičke konture stvarne interakcije, u suprotnosti sa materijalnošću interakcije predstavljene u diskursu. Informacije interakcijske naravi ozna-

čene su kurzivom, a one referencijalne naravi, namijenjene lakšem čitanju shematskog prikaza, napisane su velikim slovima i stavljene u zagrade.

Interakcija između autora analiziranog diskurzivnog fragmenta (<KRLEŽA>) i čitatelja (<ČITATELJSKA PUBLIKA>) zauzima prvi interakcijski nivo, a interakcije između drugih kritičara i njihovih čitatelja, drugi i treći interakcijski nivo.

3.4. Enoncijativna organizacija druge intervencije ([24–44])

Analiza interakcijske dimenzije preduvjet je za deskripciju enoncijativne organizacije analiziranog diskurzivnog fragmenta, koja se, podsjetimo, sastoji u identificiranju segmenata predstavljenog diskursa (koji pripadaju drugom i trećem interakcijskom nivou) unutar proizvedenog diskursa (koji pripada prvom interakcijskom nivou). Segmenti proizvedenog diskursa i formuliranog predstavljenog diskursa u analiziranom diskurzivnom fragmentu stavljeni su u uglate zagrade, ispred kojih se nalazi izvor svakog pojedinog glasa. Jezični markeri formuliranog i naznačenog predstavljenog diskursa pisani su kurzivom. Prazne zagrade, ispred kojih je preciziran izvor glasa, upotrijebljene su iza izraza koji samo naznačuju (a ne formuliraju) predstavljeni diskurs¹⁶.

K[O Kranjčeviću *se kod nas pisalo X*] i *govorilo X*] neobično mnogo. I kao što se to obično događa oko glasnih i istaknutih književnih pojava, o njemu je zapravo stvarno *izrečeno X*] vrlo malo. *Napisali su* za njega da **Č**[je ličnost od parskog mramora] (Jakša Čedomil), da **D**[je titanska šuma gdje šum lahora zaglušuje težak huk vodopada] (Dučić), da **X**[je ukleti Holandez naše lirike, naš Lucifer, naš vatronoša Prometej i rušitelj bogova i idola]. Marjanović mu *je istaknuo M1*[konciznost i izrazitost forme, veliku i temeljitu kulturu], a Lunaček (koji je Domjanića usporedio s Nietzscheom) *odrekao mu je L*[svaku sposobnost svladavanja forme i svaku kulturu]. Jedni *su pisali* o njemu da **X**[je on naš Hamlet, naš hamletizam, naš Schopenhauer], drugi *su ga uspoređivali X*[s Kant-Laplaceovom teorijom i darvinizmom i sa bečkim radničkim novinama *Arbeiter Zeitung*]. On je dakle po *sudu* svojih suvremenika **X**[pesimist mislilac i slobodoumnjak revolucionar, bečki socijaldemokrat, »veleum« ravan najvećim »veleumima« devetnaestoga stoljeća; naš jedini bogodani pjesnik evropskoga mjerila, lučonoša i buntovnik].

Od mnogih tih *ocjena X*] Kranjčevićeve poezije najtočnija i istini najbliža

¹⁶ K (Krlježa), X (drugi kritičari), Č (Jakša Čedomil), D (Dučić), M1 (Marjanović), L (Lunaček), P (Prohaska), M2 (Matoš).

je Matoševa, za koju *je* Prohaska *napisao* da znači **P**[»plaženje jezika nad mrtvacem«]. Matoš *je* za Kranjčevića *utvrdio* da **M2**[je narodan pjesnik, sasvim hrvatski, više retoričan no lirski, više plod dodira s našim domaćim no sa stranim pjesnicima. Dojam Kranjčevićevih stihova je kao u Šenoe i Preradovića više deklamatorski no umjetnički. Kranjčević ima intenzivnost osjećaja, ali nema fantazije genija. On je više reprezentativan nego originalan. »Najkarakterističniji njegov epitet i skoro simbolski za cijelu tu slobodnjačku i pesimističku poeziju čini mi se pridjev zaturen. Jest, to je pjesma zaturene misli zaturenog naroda i pjesnika zaturenog iz kuta.«]]

Kao što pokazuje ova analiza enoncijativne organizacije druge tekstualne intervencije ([24–44]), identificiranje različitih oblika predstavljenog diskursa mobilizira veliki broj modularnih informacije različite naravi. Informacije leksičke naravi vezane su za prisustvo markera formuliranog i naznačenog oblika predstavljenog diskursa: glagola kao što su *pisati*, *govoriti*, *izreći*, *istaknuti*, *odreći*, *uspoređivati* i *utvrditi*, te imenica srodnog značenja kao *sud* i *ocjena*¹⁷. U analiziranom diskurzivnom fragmentu zastupljena su prva dva, od tri oblika predstavljenog diskursa: (a) naznačeni, (b) formulirani i (c) implicirani:

Naznačeni predstavljeni diskurs je predstavljeni diskurs čiji sadržaj nije formuliran, odnosno čije je prisustvo samo naznačeno glagolom govorenja ili imenicom srodnog značenja:

(a) O Kranjčeviću *se* kod nas *pisalo* **X**] i *govorilo* **X**] neobično mnogo. I kao što se to obično događa oko glasnih i istaknutih književnih pojava, o njemu je zapravo stvarno *izrečeno* **X**] vrlo malo.

Formulirani predstavljeni diskurs je predstavljeni diskurs čiji je sadržaj formuliran, a koji istovremeno može, ali ne mora biti naznačen prisustvom glagola govorenja (u ovom posljednjem slučaju riječ je o formuliranom diskursu slobodnog stila). Sadržaj predstavljenog diskursa može biti formuliran:

- direktno (u obliku upravnog govora) – što ne znači i doslovno, u izvornom obliku, kao što to primjećuje Perrin (1995) – na način da iza glagola govorenja stoje dvije točke ili crta i/ili navodnici;

- indirektno (u obliku neupravnog govora), uz promjenu deiktika (npr. upotrebom trećeg lica umjesto prvog i drugog) i eventualno prisustvo glagola govorenja.

Informacije sintaktičke naravi omogućuju identificiranje različitih oblika

¹⁷ Informacije leksičke naravi (npr. prisustvo kontraargumentnog konektora *ali*) omogućuju identificiranje impliciranog oblika predstavljenog diskursa, kao što je to bio slučaj u prvoj analiziranoj intervenciji ([1–23]).

formuliranog predstavljenog diskursa i njihovih kombinacija. Sljedeći primjer ilustrira ove različite podvrste formuliranog predstavljenog diskursa: direktni (3) i indirektni (1,2), strogog (1) i slobodnog (2,3) stila.

(b) **K**[Matoš *je* za Kranjčevića *utvrdio* da **M2**I]je narodan pjesnik, sasvim hrvatski, više retoričan no lirski, više plod dodira s našim domaćim no sa stranim pjesnicima (1). Dojam Kranjčevićevih stihova je kao u Šenoe i Preradovića više deklamatorski no umjetnički. Kranjčević ima intenzivnost osjećaja, ali nema fantazije genija. On je više reprezentativan nego originalan (2). »Najkarakterističniji njegov epitet i skoro simbolski za cijelu tu slobodnjačku i pesimističku poeziju čini mi se pridjev zaturen. Jest, to je pjesma zaturene misli zaturenog naroda i pjesnika zaturenog iz kuta (3).«]]

Ako sada usporedimo prvu ([1–23]) i drugu ([24–44]) tekstualnu intervenciju, možemo primijetiti u prvoj prisustvo (c) *impliciranog* predstavljenog diskursa (Ms), za razliku od (a, b) *stvarno realiziranog* predstavljenog diskursa u drugoj intervenciji:

(c) Od Dantea do Puškina i Jesenjina, uvijek je u raznim vremenima i prilikama bilo umjetnički pomodnog. (Ms /dakle/, netko bi *mogao reći* da **X**[su važna pravila ukusa mode jer umjetničko stvaranje treba da bude imitacija]) /ali/ U tim bezbrojnim varijantama ukusa i mode, pogleda na svijet, programa, uvjerenja i temperamenata, nikada nije od važnosti po vrijednost jednog pjesničkog djela, da li je kao voštana lutka opremljeno po pravilima ukusa posljednje mode, već to, izbija li iz njega njegova vlastita, unutarnja, sugestivna snaga nepatvorenog, prvotnog, iskrenog doživljaja. Jer umjetničko stvaranje nije i ne treba da bude imitacija niti vještačko igranje izražavanjem već postignutih izraza, nego izražavanje još neizraženih dojmova, dakle gledanje, a ne oponašanje gledanja i ponavljanje već viđenog.

Ovaj posljednji primjer ujedno ilustrira i složene međurelacije između enoncijativne i relacijske organizacije (§2.3., Ad 2), koje čine jedan od aspekata polifonijske organizacije diskursa.

3.5. Polifonijska organizacija analiziranog diskurzivnog fragmenta

Kao što smo već istakli, identificiranje segmenata predstavljenog diskursa na različitim nivoima interakcijskog okvira samo je preduvjet za analizu uloge predstavljenog diskursa unutar proizvedenog diskursa u sklopu polifonijske organizacije. "Polifonijska organizacija bavi se oblicima i funkcijama, u analizi-

ranom diskurzivnom fragmentu, segmenata predstavljenog diskursa identificiranih u sklopu enoncijativne organizacije. Njena analiza temelji se na kombinaciji modularnih informacija tekstualne, jezične, interakcijske i referencijalne naravi sa informacijama vezanim za relacijsku/inferencijalnu i topikalnu organizaciju” (Roulet 2001a:49).

Mi ćemo ovdje analizirati samo ovaj prvi aspekt polifonijske organizacije, koji je rezultat kombinacije informacija modularnog podrijetla sa informacijama vezanim za relacijsku organizaciju. Kad je riječ o drugim oblicima organizacije diskursa koji su usko povezani sa polifonijskom organizacijom, kao što je slučaj sa informacijskom i topikalnom organizacijom, oni će biti opisani kasnije (§4).

Sa stanovišta relacija između konstituenata tekstualne makrostrukture (vidjeti *Shematski prikaz br. 1*), možemo reći da druga tekstualna intervencija ([24–44]) karakteristična po brojnosti segmenata predstavljenog diskursa, ulazi u sastav veće intervencije ([24–72]), koja ima funkciju argumenta u odnosu na intervenciju istog ranga koja joj prethodi ([1–23]).

Ako pogledamo shematski prikaz tekstualne strukture i relacijske organizacije prve tekstualne intervencije ([1–23]) (*Shematski prikazi br. 2 i 3*), također možemo ustanoviti da tekstualna intervencija ([13–23]) koja sadrži segmente impliciranog predstavljenog diskursa (Ms), ima istu funkciju (argumenta) u odnosu na prethodni konstituent istog ranga ([1–12]).

Možemo dakle konstatirati da je u oba slučaja, na planu makro- i mikrostrukture analiziranog diskurzivnog fragmenta, upotreba predstavljenog diskursa u funkciji autorove argumentacijske strategije.

Ako sada kombiniramo informacije vezane za enoncijativnu i relacijsku organizaciju druge tekstualne intervencije ([24–44]), možemo uspostaviti hijerarhiju između pojedinih segmenata predstavljenog diskursa, te odrediti specifične funkcije različitih oblika predstavljenog diskursa (*Shematski prikaz br. 5*).

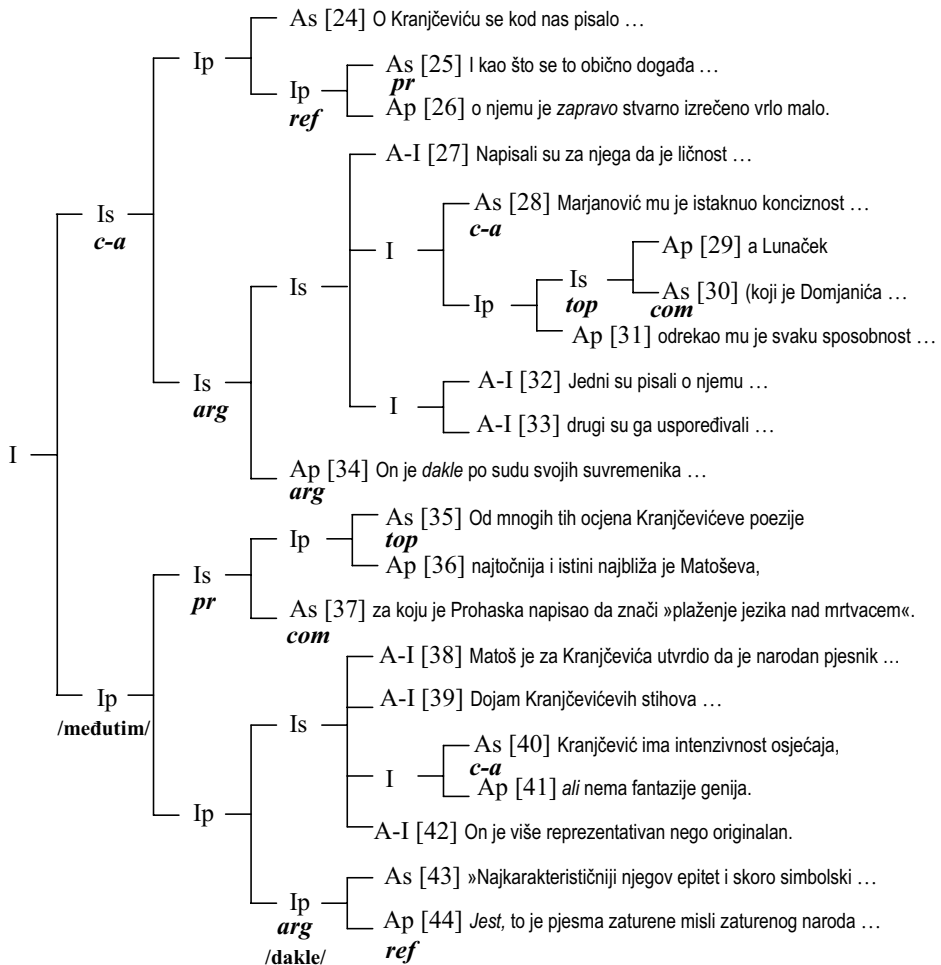
Primjerice, možemo konstatirati da segment predstavljenog diskursa koji pripada trećem interakcijskom okviru ([37]), zauzima subordiniran položaj u odnosu na segmente predstavljenog diskursa koji pripadaju drugom interakcijskom okviru.

Između ovih posljednjih također postoji određena hijerarhija: njihova važnost u hijerarhijskoj/relacijskoj strukturi proporcionalna je važnosti koju autor teksta pridaje pojedinim ocjenama Kranjčevićeve lirike. Najvažniji segmenti predstavljenog diskursa nalaze se u tekstualnoj intervenciji koja zauzima najviši položaj u hijerarhijskoj strukturi ([38–44]).

Konačno, različiti oblici formuliranog predstavljenog diskursa unutar ove posljednje tekstualne intervencije ([38–44]) odgovaraju različitim tekstualnim

funkcijama. Dok je indirektni način predstavljanja tuđeg diskursa u funkciji autorove argumentacijske strategije, inzistiranje na autentičnosti izvornog diskursa (upotrebom navodnika) proizvodi efekt distanciranja autora u odnosu na iznesene tvrdnje ([43–44]).

Shematski prikaz br. 5: *Relacijska organizacija druge intervencije ([24–44])*

Naravno, ovdje smo dotakli samo neke od aspekata polifonijske organizacije budući da se ona ne može promatrati odvojeno od drugih oblika organizacije diskursa, prvenstveno informacijske i topikalne organizacije.

4. Analiza informacijske i topikalne organizacije

Analiza informacijske i topikalne organizacije ima za cilj ukazati na kontinuitet i progresiju informacija aktiviranih u određenom diskurzivnom fragmentu. Budući da su ova dva važna oblika organizacije diskursa predmetom brojnih i različitih pristupa, prije same analize odabranog diskurzivnog fragmenta ([45–72]) potrebno je ukratko izložiti osnovne principe modularnog pristupa ovoj problematici (Roulet, Fillietaz & Grobet 2001, Grobet 2001, 2002).

Prema Grobet (2001), ključni problemi koje postavlja deskripcija topikalne (ili tematske) organizacije diskursa, jesu njena velika kompleksnost i mogućnost njene analize na različitim razinama.

I jedan kraći diskurzivni fragment ([45–57]) dovoljan je za ilustraciju kompleksnosti ovog oblika organizacije:

Ta Matoševa teza o Kranjčeviću, istinita uglavnom i oštra, mogla bi se braniti. Njena je uvjerljivost na prvi pogled neodoljiva, ali iz današnje dvadesetogodišnje retrospektive ona ne ostaje sasvim slobodna od nepristranosti. Ta je Matoševa teza zamagljena suviše velikom vremenskom blizinom, uznemirena gromoglasnim i ispraznim superlativima oko Kranjčevićeve lirike; ona naposljetku nije napisana bez izvjesnog ljubomora koji se osjeća između redaka. Matoševa ocjena jaka je u negativnom stavu spram Kranjčevićeve poetike, ona je premoćna u prikazu Kranjčevićeve pomodnotehničke romantične fature, ali je namjerno nesklona da primi i da u punoj mjeri vagne sve one pozitivne tendencije Kranjčevićeve lirike koje su za ono određeno i zatvoreno vrijeme između osamdesetih i devedesetih godina značile razmicanje naših književnih međaša.

Kao što možemo konstatirati, analiza tematskog kontinuiteta diskursa počiva prije svega na modularnim informacijama jezične naravi, koje se u našem primjeru odnose na smjenjivanje i varijacije sljedećih oblika: *ta Matoševa teza, njena, ona, ta Matoševa teza, ona, Matoševa ocjena, ona*.

Pored toga, potrebno je uzeti u obzir i modularne informacije tekstualne naravi. Naime, da bi se mogao pratiti kontinuitet informacija aktiviranih u ovoj intervenciji ([45–57]), važno je odrediti njeno mjesto u tematskoj strukturi većeg diskurzivnog fragmenta koji čini jednu tematsku cjelinu. Primjerice, tema “*ta Matoševa teza*” proizlazi iz cijele jedne tekstualne intervencije ([35–44]), dok će informacija “*za ono određeno i zatvoreno vrijeme*” biti aktivirana kao tema u intervenciji koja slijedi ([58–72]).

Grobet ističe da su pojam topika (ili teme), odnosno informacijske i topi-

kalne organizacije, bili već od prvih radova praške škole (Daneš 1964) opisani kao rezultat složene organizacije u kojoj se isprepliću različite dimenzije i razine analize, od semantičke i sintaktičke analize do funkcionalne analize, koja se odnosi na aktualiziranje iskaza u konkretnom komunikacijskom aktu. Ova posljednja razina analize objedinjuje linearnu i dinamičnu materijalizaciju iskaza (sa njegovim leksičkim, sintaktičkim i prozodijskim elementima), izvanjezični sadržaj poruke, obilježja date situacije i stav govornika (Grobet 2001:250).

Grobet precizira da je – ukoliko se sa analize pojedinih izoliranih iskaza želi prijeći na analizu šireg diskurzivnog konteksta – ovim elementima potrebno pridodati niz drugih elemenata, od strukture diskursa koja je vezana za konstruiranje topika, preko naravi evociranih diskurzivnih referenata, prakseološke strukture diskursa, spoznaja vezanih za interakciju i društvene norme, do subjektivnosti sugovornika koja nužno utječe na percepciju topika. Grobet na osnovu toga zaključuje da, sa stanovišta ženevskog modela analize diskursa, topikalna organizacija pripada složenim oblicima organizacije. Njena analiza mobilizira, naime, veliki broj modularnih dimenzija i oblika organizacije diskursa (*ibid.*).

Druga poteškoća sa kojom se susreće analitičar, ističe Grobet, odnosi se na mogućnost analize topikalne organizacije na različitim razinama.

S jedne strane, topikalna organizacija može biti, kao što je slučaj sa analizama vođenim u okviru praške škole, izučavana na razini iskaza. Iako mu nije posvećena dovoljna pažnja, značaj konteksta ne može biti zanemaren ni kod ovakve analize (Lambrecht 1994) jer i prilikom analize jednog izoliranog iskaza, primjerice:

Njena je uvjerljivost na prvi pogled neodoljiva, ali iz današnje dvadesetogodišnje retrospektive ona ne ostaje sasvim slobodna od nepristranosti.

potrebno je uzeti u obzir prethodno spominjanje TEZE da bi se objasnilo prisustvo zamjenica *njena* i *ona*.

S druge strane, topikalna organizacija može biti proučavana na razini diskursa (Dittmar 1988, Mondada 1994). Ovaj pristup omogućuje deskripciju dinamičnih i interakcijskih procesa koji sudjeluju u elaboriranju topikalne organizacije (kao što su praćenje varijacija u oblicima: *ta teza, ona, ocjena* itd.). Raspidajući sa prvim pristupom ograničenim na pojedinačne iskaze, ovakav diskurzivni pristup ne omogućuje međutim preciznu deskripciju svih elemenata topikalne organizacije diskursa i svodi se na proučavanje topika koji su eksplisitno naznačeni u tekstu.

Prema Grobet, ove dvije poteškoće određuju glavne ciljeve modularnog pristupa analizi topikalne organizacije: pomiriti prethodna dva pristupa, kombinirajući deskripciju informacijske strukture svakog pojedinog tekstualnog akta promatranog u njegovom diskurzivnom kontekstu sa preciznom analizom topikalne organizacije većih, monoloških i dijaloških, diskurzivnih segmenata (Grobet 2001:252). Prvi cilj ostvaruje se kroz analizu informacijske organizacije, a drugi cilj – odnosno artikuliranje informacijske strukture sa drugim oblicima organizacije diskursa – u okviru analize topikalne organizacije.

4.1. Definicija informacijske i topikalne organizacije

Informacijska organizacija jednostavni je oblik organizacije koji je rezultat kombinacije informacija tekstualnog podrijetla vezanih za definiranje tekstualnih konstituenata različitog ranga, sa informacijama jezične (leksičke i sintaktičke) i/ili referencijalne naravi (Roulet 1999:56, Roulet 2001a:48, Grobet 2001:253). Analiza informacijske organizacije sastoji se u *identificiranju* topika i predmeta diskursa svakog tekstualnog akta.

Topikalna organizacija složeni je oblik organizacije koji je rezultat “kombinacije informacija modularnog podrijetla (hijerarhijske, referencijalne i jezične naravi) sa informacijama vezanim za informacijsku i relacijsku/inferencijalnu organizaciju” (Roulet 2001a:49). “Prva, statična etapa deskripcije topikalne organizacije odgovara analizi odnosa subordinacije i odnosa derivacije koji se uspostavljaju između predmeta diskursa identificiranih u sklopu informacijske organizacije. Druga, dinamična etapa deskripcije topikalne organizacije odgovara analizi dinamičnog povezivanja predmeta diskursa u toku verbalne interakcije” (*ibid.*).

4.2. Predmet diskursa vs topik

Definicije informacijske i topikalne organizacije temelje se na distinkciji između predmeta diskursa (*objet de discours*) i topika (*topique*). Roulet (1999) ističe, pozivajući se na Berrendonnera (1983), “da je potrebno nadići analizu koja se svodi isključivo na povezivanje konstituenata teksta kako bi se pristupilo deskripciji veza između tih konstituenata sa informacijama pohranjenim u diskurzivnoj memoriji”. On zatim iznosi tezu, oslanjajući se na distinkciju koju uspostavlja Chafe (1994), između neaktivne, poluaktivne i aktivirane informacije (a prema kojoj istovremeno može biti aktivirana samo jedna informacija), da “svaki tekstualni akt aktivira po jednu informaciju”, koju Roulet naziva “**predmetom diskursa**”, i da aktiviranje te informacije implicira postojanje najmanje jedne “točke oslonca”

(*point d'ancrage*) u diskurzivnoj memoriji, nazvane **topik**¹⁸, u obliku poluaktivne informacije, koja može biti verbalizirana ili ne” (Roulet 1999:57). Identificiranje predmeta diskursa i topika vrši se u sklopu informacijske organizacije.

Roulet precizira, kad je riječ o identificiranju topika, da “trag topika (*trace topicale*) može, ali ne mora biti markiran u tekstualnom aktu koji uvodi predmet diskursa”; a da se “izvor topika može nalaziti bilo u neposrednom kognitivnom okruženju, kao što je slučaj sa topikom prvog akta, bilo u predmetu diskursa prethodnog akta, kao što je slučaj sa topikom drugog akta, bilo u topiku prethodnog konstituenta” (*id.* 58). Ako tekstualni akt sadrži trag topika, deskripcija informacijske organizacije bit će rezultat kombinacije modularnih informacija tekstualne naravi sa modularnim informacijama leksičke ili sintaktičke naravi vezanim za prisustvo leksičkih markera informacijske organizacije ili anafora (kao što su lične, posvojne i pokazne zamjenice) (Kleiber 1994) ili za prisustvo sintaktičkih markera informacijske organizacije (kao što su lijevo dislocirane konstrukcije) (Combettes 1998). Ako pak tekstualni akt ne sadrži trag topika, deskripcija ovog oblika organizacije bit će rezultat kombinacije modularnih informacija tekstualne i referencijalne naravi.

4.3. Analiza informacijske organizacije treće intervencije ([45–72])

Analiza informacijske organizacije sastoji se, dakle, u identificiranju predmeta diskursa aktiviranog u svakom tekstualnom aktu i topika koji taj predmet diskursa implicira, a koji može, ali ne mora biti markiran topikalnim tragom. Za deskripciju informacijske strukture treće intervencije ([45–72]) koristit ćemo metodu koju predlaže Grobet (2001), odnosno pristupit ćemo najprije uspostavljanju informacijske strukture svakog tekstualnog akta određivanjem njegovog topika¹⁹ i predmeta diskursa (2001:255–256). Ovi se nalaze u lijevoj koloni tabelarnog prikaza informacijske strukture analizirane tekstualne intervencije. Trag topika označen je podebljanim slovima, a topik eksplicitno naznačen, ako je potrebno, u uglatim zagrada iza traga topika. Ako tekstualni akt ne sadrži trag topika, ovaj je pridodat u oblim zagrada iza traga topika.

---

¹⁸ “Kao što su pokazali Auchlin (1986) i Lambrecht (1994), potrebno je razlikovati topik, definiran kao informacija koja se nalazi u diskurzivnoj memoriji, od njegove jezične verbalizacije – **topikalnog traga**” (Grobet 2001:254).

¹⁹ Grobet (2001) definira topik kao “informaciju koju je moguće identificirati zahvaljujući njenoj prisutnosti u svijesti sugovornika i koja predstavlja, za svaki tekstualni akt, najbližu točku oslonca koja je u vezi «à propos» («aboutness») sa informacijom koju taj akt aktivira” (2001:255).

Analiza informacijske organizacije treće intervencije ([45–72])

Informacijska organizacija	Informacijska progresija
<p>[45] Ta Matoševa teza o Kranjčeviću, [46] (TEZA) istinita uglavnom i oštra, [47] (TEZA) mogla bi se braniti. [48] Njena [TEZA] je uvjerljivost na prvi pogled neodoljiva, [49] (NA PRVI POGLED NEODOLJIVA) ali iz današnje dvadesetogodišnje retrospektive [50] ona [TEZA] ne ostaje sasvim slobodna od nepristranosti. [51] Ta je Matoševa teza zamagljena suviše velikom vremenskom blizinom, [52] (TEZA) uznemirena gromoglasnim i ispraznim superlativima oko Kranjčevićeve lirike; [53] ona [TEZA] naposljetku nije napisana bez izvjesnog ljubomora koji se osjeća između redaka. [54] Matoševa ocjena [TEZA] jaka je u negativnom stavu spram Kranjčevićeve poetike, [55] ona [TEZA] je premoćna u prikazu Kranjčevićeve pomodnotehničke romantične fakture, [56] (PREMOĆNA) ali je namjerno nesklona da primi i da u punoj mjeri vagne sve one pozitivne tendencije Kranjčevićeve lirike [57] koje [TENDENCIJE] su za ono određeno i zatvoreno vrijeme između osamdesetih i devedesetih godina značile razmicanje naših književnih međaša. (...) [58] Iz onih zaostalih nedostataka [ONO ODREĐENO I ZATVORENO VRIJEME] jedne književne sredine, [59] (IZ ONIH ZAOSTALIH NEDOSTATAKA JEDNE KNJIŽEVNE SREDINE) kada se za ljude koji su mislili da Zola nije »svinjsko korito«, pisalo da su »trčilaže i črčkari« i da ih treba »strpati u buturmicu«, [60] iz jednog jezično nemoćnog stanja [ONO ODREĐENO I ZATVORENO VRIJEME], [61] (IZ JEDNOG JEZIČNO NEMOĆNOG STANJA) kada je Hranilović o Palmovićevoj savršeno diletantskoj odi <i>Slut</i> tvrdio da se: »Tuj pače, malo nejasno, rješava jedno temeljno metafizičko pitanje: što je bivstvo ljudske duše : „substantia“ ili „accidens“«, [62] Kranjčević [KRANJČEVIĆEVA LIRIKA] je znao da jednim potezom svoga pera svlada i svoje slabe uzore i svoje zaostale suvremenike, [63] (KRANJČEVIĆ) otvarajući svojim stihovima prostore novih slika, kod nas nepoznatih i neizrečenih. [64] Boileau i Molière bijahu suvremenici [SUVREMENICI I UZORI] Jurja Križanića, Belostenca i Frankopana Krste, [65] (SUVREMENICI I UZORI) Goldoni Brezovačkog Tita, [66] (SUVREMENICI I UZORI) a Kranjčević St. Georgea i Verlainea. [67] Između Verlainea i Boileaua ima više od dvije stotine godina razmaka, [68] između Goethea i St. Georgea stotinu, [69] (KRANJČEVIĆ) a progovoriti u nijemom i gluhom stanju punim i zvučnim govorom stiha, [70] (PROGOVORITI U NIJEMOM I GLUHOM STANJU PUNIM I ZVUČNIM GOVOROM STIHA) proključati kao vrelo, [71] (PROKLJUČATI KAO VRELO) prodrijeti kao izvor u pustoj praznini, [72] (PRODRIJETI KAO IZVOR U PUSTOJ PRAZNINI) događaj je izvorniji nego nastajati u nizu dvjestagodišnjem, u mudrom i složenom nanizavanju i staloživanju ukusa i književne predaje.</p>	<p>povezivanje na daljinu nepromijenjeni topik: TEZA nepromijenjeni topik: TEZA nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>linearna progresija nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>nepromijenjeni topik: TEZA</p> <p>linearna progresija</p> <p>linearna progresija</p> <p>povezivanje na daljinu</p> <p>linearna progresija</p> <p>nepromijenjeni topik: ONO ODREĐENO I ZATVORENO VRIJEME</p> <p>linearna progresija</p> <p>povezivanje na daljinu</p> <p>nepromijenjeni topik: KRANJČEVIĆ</p> <p>linearna progresija nepromijenjeni topik: SUVR. I UZORI nepromijenjeni topik: SUVR. I UZORI</p> <p>linearna progresija linearna progresija</p> <p>linearna progresija</p> <p>linearna progresija</p> <p>linearna progresija</p> <p>linearna progresija</p>

Kriterij podrijetla ili izvora topika omogućuje zatim određivanje tipova informacijske progresije, koji su označeni u desnoj koloni istog tabelarnog prikaza.

Grobet govori o **linearnoj progresiji** (*progression linéaire*) ako topik, markiran ili ne leksički, ima izvor u predmetu diskursa konstituenta koji mu neposredno prethodi ([49], [56], [57], [59], [61], [64], [67], [68], [69], [70], [71], [72]).

Nepromijenjeni ili konstantni topik (*progression à topique constant*) je takav oblik progresije kod kojeg topik ima izvor u topiku prethodnog konstituenta i može, ali ne mora biti leksički markiran topikalnim tragom ([46], [47], [48], [50], [51], [52], [53], [54], [55], [60], [63], [65], [66]).

Treći tip informacijske progresije, **povezivanje na daljinu** (*enchaînement à distance*), predstavlja jednu varijantu linearne progresije: predmet diskursa određenog akta nema točku oslonca u informaciji aktiviranoj u aktima koji mu neposredno prethode, već u udaljenijim konstituentima (takav je slučaj, primjerice, sa tekstualnim aktima [45], [58] i [62]).

Informacijska organizacija predstavlja, kao što to ova analiza pokazuje, rezultat kombinacije modularnih informacija hijerarhijske naravi (koje se odnose na razdiobu teksta na tekstualne akte) sa informacijama leksičke, sintaktičke i referencijalne naravi (koje se odnose na identificiranje topika i njegovih oznaka). Tako je uspostavljanje informacijske strukture tekstualnih akata [45], [48], [50], [51], [53], [54], [55], [57], [58], [62], [64], [67] i [68] rezultat kombinacije informacija tekstualne i leksičke naravi. Topikalni trag označen je bilo anaforama, odnosno pokaznim, posvojnim, odnosnim i ličnim zamjenicama (*ta, njena, ona, koje, onih*), bilo ponavljanjem određene imenice (*teza, Matoševa teza, Matoševa ocjena, Kranjčević, suvremenici, Verlaine, Boileau*, itd.). U slučaju lijevo dislociranih konstrukcija ([58], [60], [69], [70], [71]), uspostavljanje informacijske strukture temelji se na kombinaciji informacija tekstualne i sintaktičke naravi, a u preostalim slučajevima na kombinaciji modularnih informacija tekstualne i referencijalne naravi.

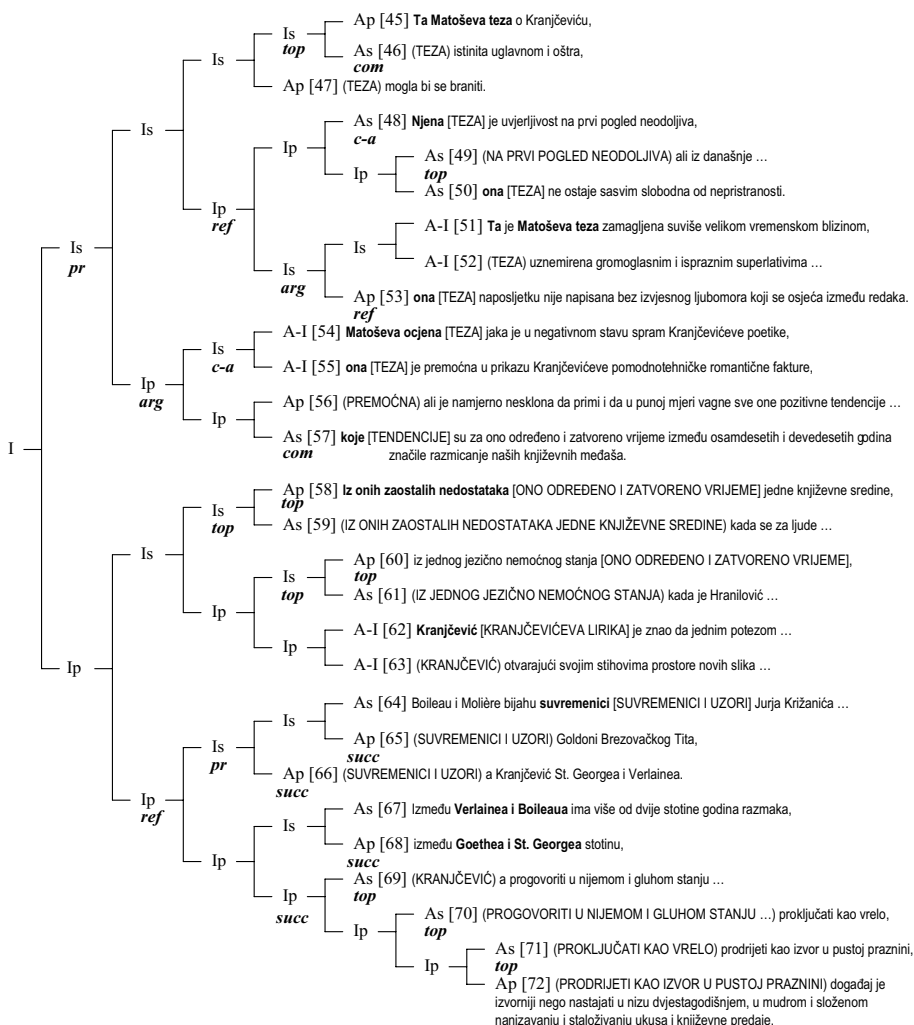
4.4. Topikalna organizacija analiziranog diskurzivnog fragmenta

Analiza topikalne organizacije ima za cilj produbljivanje deskripcije markera informacijske organizacije i funkcije informacijske organizacije na različitim razinama. Analiza markera informacijske strukture mobilizira informacije jezične naravi, te informacije referencijalne naravi. Funkcije tih markera i informacijske strukture u cjelini mogu biti proučavane sa aspekta referencijalne, hijerarhijske/relacijske i strategijske organizacije (Grobet 2001:260).

Mi ćemo se ovdje osvrnuti na dva aspekta topikalne organizacije. Prvi je rezultat kombinacije informacijske sa hijerarhijskom/relacijskom organizacijom analiziranog diskurzivnog fragmenta. Njegova analiza omogućuje uspostavljanje funkcija informacijske strukture i njenih markera na nivou tekstualne struk-

ture, kao i korelacija između određenog tipa informacijske progresije i relacijske strukture (Grobet 2001:268).

Shematski prikaz br. 6: *Informacijska i hijerarhijska/relacijska struktura treće intervencije ([45-72])*

Na Shematskom prikazu br. 6 može se vidjeti na koji se način informacijska struktura treće intervencije ([45–72]) kombinira sa njenom hijerarhijskom/relacijskom strukturom.

Analiza topikalne organizacije sastoji se u ispitivanju odnosa između pojedinih tipova informacijske progresije i odgovarajućih interaktivnih relacija. Tipičan primjer prožimanja relacijske i informacijske strukture pružaju lijevo dislocirane konstrukcije. One sa stanovišta hijerarhijske/relacijske strukture imaju oblik intervencije koju čine tekstualni akti međusobno povezani interaktivnom relacijom topikalizacije. Na planu informacijske strukture predmet diskursa aktiviran u lijevo dislociranim konstrukcijama postaje topik sljedećeg akta ([59], [61], [70], [71], [72]), tako da ove konstrukcije karakterizira odsustvo topikalnog traga u aktu koji uvode, te linearna progresija kao najčešći tip informacijske progresije.

Drugi aspekt topikalne organizacije odnosi se na specifične funkcije pojedinih leksičkih markera. Kao što je to pokazao Kleiber (1994), upotreba određenog markera informacijske strukture (lične, posvojne ili pokazne zamjenice) nije slučajna. U našem primjeru, upotreba pokaznih zamjenica ([45], [58]) karakterizira određeni tip informacijske progresije – povezivanje na daljinu. Kad je riječ o upotrebi ličnih i posvojnih zamjenica, one osiguravaju kontinuitet određene kategorije (Grobet 2001: 262), kao što to u našem primjeru ilustrira upotreba zamjenica *ona* i *njen* (koje se odnose na TEZU) u aktima [48], [50], [53] i [55], i vezuju se za drugi tip informacijske progresije (nepromijenjeni topik).

Naravno, potrebno je još jednom naglasiti da ovdje nije riječ o cjelovitoj analizi topikalne organizacije, već o analizi nekih njenih aspekata, koja omogućuje uspostavljanje korelacija između informacijske i relacijske organizacije diskursa, te određivanje specifičnih funkcija pojedinih leksičkih markera informacijske strukture. Dublja analiza topikalne organizacije zahtijevala bi ispitivanje korelacija između konceptualne strukture i ova dva oblika organizacije u cilju uspostavljanja odnosa derivacije i subordinacije između koncepata aktiviranih u analiziranom diskurzivnom fragmentu. S obzirom na kompleksnost, važnost, ali i nedovoljnu istraženost same konceptualne strukture, analiza ovog aspekta topikalne organizacije prelazila bi i svojim obimom i svojim ambicijama okvire postavljenog, relativno skromnog cilja istraživanja.

Zaključak

Ako bismo pokušali rezimirati rezultate ovog istraživanja imajući u vidu njegov glavni cilj, možemo zaključiti da primjena ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa u analizi različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa u hrvatskom jeziku ne postavlja pred analitičara veće poteškoće budući da je diskurs, koncipiran kao jedinstvo jezične, tekstualne i situacijske kom-

ponente verbalne interakcije, univerzalna kategorija, kao, uostalom, i svaki od analiziranih diskurzivnih fenomena.

Važno je, međutim, istaći da ni u kom slučaju ne može biti riječi o nekoj mehaničkoj primjeni modela jer njegova pravilna primjena zahtijeva uvažavanje specifičnosti organizacije diskursa u svakom pojedinom jeziku, od onih samih po sebi razumljivih, vezanih za bazične sustave informacija koji pripadaju jezičnoj komponenti (kombinacije fonema, morfema i sintaktičkih konstrukcija karakterističnih za određeni jezik), do onih još nedovoljno istraženih segmenta diskurzivne aktivnosti koji pripadaju tekstualnoj i situacijskoj komponenti organizacije diskursa, a vezani su za oblike komunikacijske razmjene i za mentalne predodžbe konceptualne i prakseološke naravi sudionika u interakciji karakteristične za određenu društvenu zajednicu.

Ako je ovo istraživanje, makar i djelomično, odgovorilo postavljenom cilju, odnosno ispitivanju mogućnosti primjene ženevskog modela u analizi različitih aspekata složenosti organizacije diskursa u hrvatskom jeziku, potrebno je naglasiti da ono nije ni izdaleka iscrpilo ovu složenu problematiku, već samo naznačilo moguće pravce daljnjih istraživanja.

S jedne strane, odabrani diskurzivni fragment daleko je složeniji nego što su to analize pojedinih dimenzija i oblika organizacije mogle pokazati jer nisu analizirani neki složeniji oblici organizacije, poput sekventne/kompozicijske (Adam 1991, 1992, 1999) i operacijske/strategijske organizacije diskursa (Roulet, Filliettaz & Grobet 2001, Filliettaz 2002). S druge strane, svaka od analiziranih dimenzija i formi organizacije mogla bi biti predmetom dublje i iscrpnije analize, koja bi se temeljila na većem korpusu i na sustavnom proučavanju određenih diskurzivnih kategorija (npr. tipova konektora, oblika i funkcija predstavljenog diskursa, oblika i funkcija markera informacijske organizacije itd.) u hrvatskom jeziku.

Ovaj rad, kao i prethodna slična istraživanja čiji je cilj bio primjena ženevskog modela na različite jezike i tipove aktivnosti, pokušao je doprinijeti stvaranju predstave o kompleksnosti organizacije diskursa u hrvatskom jeziku, te ukazati na potrebu njene sustavne deskripcije, na prednosti modularnog pristupa, kao i na značaj same Analize diskursa u svim onim područjima ljudske djelatnosti u kojima poznavanje te kompleksne organizacije može doprinijeti uspješnijoj i kvalitetnijoj komunikaciji.²⁰

---

²⁰ Zahvaljujem se Uredništvu *Rasprava*, koje je pokazalo zanimanje za objavljivanje ovog rada, te dr. sc. Mirku Petiju i dr. sc. Draženu Vargi, čiji su dragocjeni savjeti i sugestije utjecali na njegovu konačnu verziju.

Bibliografija:

- ADAM, JEAN-MICHEL 1991. Cadre théorique d'une typologie séquentielle. *Études de linguistique appliquée*, 83, Paris, 7–18.
- ADAM, JEAN-MICHEL 1992. *Les textes: types et prototypes*. Paris: Nathan.
- ADAM, JEAN-MICHEL 1999. *Linguistique textuelle: des genres de discours aux textes*. Paris: Nathan.
- ADAM, JEAN-MICHEL; NØLKE, HENNING (éds) 1999. *Approches modulaires: de la langue au discours*. Lausanne: Delachaux & Niestlé.
- ANDERSEN, HANNE LETH; NØLKE, HENNING (éds) 2002. *Macro-syntaxe et macro-sémantique: actes du colloque international d'Århus, 17–19 mai 2001*. Berne: Lang.
- ANSCOMBRE, JEAN-CLAUDE; DUCROT, OSWALD 1976. Deux *mais* en français. *Lingua*, 43, Amsterdam, 23–40.
- ANGELONI, MAURO 1999. *L'eseemplificazione nei testi scientifici: strategia testuale e segnali linguistici*. Thèse, Università degli Studi di Padova.
- AUCLIN, ANTOINE 1993. *Faire, montrer, dire: pragmatique comparée de l'énonciation en français et en chinois*. Berne: Lang.
- AUCLIN, ANTOINE; ZENONE, ANNA 1980. Conversations, actions, actes de langage: éléments d'un système d'analyse. *Cahiers de linguistique française*, 1, Genève, 6–41.
- AUSTIN, JOHN LANGSHAW 1970. *Quand dire, c'est faire*. Paris: Seuil.
- BAKHTINE, MIKHAIL 1977. *Le marxisme et la philosophie du langage*. Paris: Minuit.
- BAKHTINE, MIKHAIL 1978. *Esthétique et théorie du roman*. Paris: Gallimard.
- BARIC, EUGENIJA; LONČARIĆ, MIJO; MALIĆ, DRAGICA; PAVEŠIĆ, SLAVKO; PETI, MIRKO; ZEČEVIĆ, VESNA; ZNIKA, MARIJA 1997. *Hrvatska gramatika* (II. promijenjeno izdanje). Zagreb: Školska knjiga.
- BENVENISTE, EMILE 1974. L'appareil formel de l'énonciation, in *Problèmes de linguistique générale II*. Paris: Gallimard, 79–88.
- BERRENDONNER, ALAIN 1983. "Connecteurs pragmatiques" et anaphores, *Cahiers de linguistique française*, 5, Genève, 215–246.
- BERRENDONNER, ALAIN 1990. Pour une macro-syntaxe, *Travaux de linguistique*, 21, Luxembourg, 25–36.
- BILANGE, ERIC 1992. *Dialogue personne-machine: modélisation et réalisation informatique*. Paris: Hermès.
- BURGER, MARCEL 1996. *L'enjeu identitaire: pour une pragmatique psychosociale: une analyse du «Manifeste du surréalisme» (1924) d'André Breton*. Thèse de doctorat, Université de Genève.

- BURGER, MARCEL 1997. Positions d'interaction: une approche modulaire, *Cahiers de linguistique française* 19, Genève, 11–46.
- BURGER, MARCEL 2001. La dimension interactionnelle, in Roulet, Eddy. Filliet-taz, Laurent. Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 139–163.
- CAPUCHO, FILOMENA 2000. *Je voudrais dire un petit mot. Langage et pouvoir: analyse du (des) discours en télévision*. Thèse de Doctorat, Université catholique de Viséu.
- CHAFE, WALLACE 1994. *Discourse, Consciousness, and Time*. Chicago: Chicago University Press.
- CHARAUDEAU, PATRICK; MAINGUENEAU, DOMINIQUE (éds) 2002. *Dictionnaire d'Analyse du Discours*. Paris: Seuil.
- COMBETTES, BERNARD 1998. *Les constructions détachées en français*. Paris: Ophrys.
- COMBETTES, BERNARD; TOMASSONE, ROBERTE 1988. *Le texte informatif: aspects linguistiques*. Bruxelles: De Boeck.
- DANEŠ, FRANTIŠEK 1964. A Three-Level Approach to Syntax. *Travaux linguistiques de Prague*, 1, Prague, 225–240.
- DITTMAR, NORBERT 1988. A propos de l'interaction entre la construction du thème et l'organisation de la conversation: l'exemple du discours thérapeutique, *Langue française*, 78, Paris, 88–100.
- DRESCHER, MARTINA; KOTSCHI THOMAS 1988. Das 'Genfer Modell': Diskussion eines Ansatzes zur Diskursanalyse am Beispiel der Analyse eines Beratungsgesprächs, *Sprache und Pragmatik*, 8, Lund, 1–42.
- DUCROT, OSWALD 1980. *Les échelles argumentatives*. Paris: Les Editions de Minuit.
- DUCROT, OSWALD 1984. Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation, in *Le Dire et le Dit*. Paris: Les Editions de Minuit, 171–233.
- DUCROT, OSWALD *et al.* 1980. *Les mots du discours*. Paris: Les Editions de Minuit.
- EGNER, INGE 1988. *Analyse conversationnelle de l'échange réparateur en wobé: parler wee de Côte d'Ivoire*. Berne: Lang.
- ESPUNY, JANINA 1997. *Etude de la diaphonie dans des dialogues en face à face*. Barcelone: Publicació Universitat de Barcelona.
- FILLIETTAZ, LAURENT 2002. *La parole en action: éléments de pragmatique psycho-sociale*. Québec: Ed. Nota bene.
- FILLIETTAZ, LAURENT; ROULET, EDDY 2002. The Geneva Model of discourse analysis: an interactionist and modular approach to discourse organization. *Discourse Studies*, 4/3, London, 369–393.

- GERMAIN, CLAUDE (éd.) 1997. *L'observation et l'analyse de l'enseignement des langues: problèmes théoriques et méthodologiques*. Montréal: Editions Livrel.
- GOFFMAN, ERVIN 1988. L'ordre de l'interaction. in *Les moments et leurs hommes*. Paris: Seuil, 186–230.
- GRICE, HENRY PAUL 1979. Logique et conversation, *Communications* 30, 57–72.
- GROBET, ANNE 2001. L'organisation informationnelle et l'organisation topicale, in Roulet, Eddy; Filliettaz, Laurent; Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*, Berne: Lang, 249–275.
- GROBET, ANNE 2002. *L'identification des topiques dans les dialogues*. Bruxelles: Duculot.
- JAKOBSON, ROMAN 1963. Linguistique et poétique, in: *Essais de linguistique générale* (tome I). Paris: Minuit, 209–248.
- JOAB, MICHELLE 1990. *Modélisation d'un dialogue pédagogique en langage naturel*. Thèse de doctorat, Université de Paris VI.
- KERBRAT-ORECCHIONI, CATHERINE 1990–1994. *Les interactions verbales* (3 volumes). Paris: Colin.
- KLEIBER, GEORGES 1994. *Anaphores et pronoms*. Louvain: Duculot.
- KRLEŽA, MIROSLAV 1973. *Eseji i putopisi*. Zagreb: Matica hrvatska.
- LAMBRECHT, KNUD 1994. *Information Structure and Sentence Form: Topic, Focus and the Mental Representations of Discourse Referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LUZZATI, DANIEL 1995. *Le dialogue verbal homme-machine: études de cas*. Paris: Masson.
- MARTEL, GUYLAINE 1998. *Pour une rhétorique du quotidien*. Québec: Ciral Université Laval.
- MELL, JEREMY 1992. *Etude des communications verbales entre pilote et contrôleur en situation standard et non standard*. Toulouse: ENAC.
- MICHE, ELISABETH 1998. *Secuencias discursivas del desacuerdo*. Santiago de Compostella: Verba.
- MONDADA, LORENZA 1994. *Verbalisation de l'espace et fabrication du savoir: approche linguistique de la construction des objets de discours*. Lausanne: Université de Lausanne.
- NØLKE, HENNING 1994. *Linguistique modulaire: de la forme au sens*. Louvain: Editions Peeters.
- PERRIN, LAURENT 1995. Du dialogue rapporté aux reprises diaphoniques. *Cahiers de linguistique française*, 16, Genève, 211–240.
- PIRES, SUELI 1997. *Estratégias discursivas na adolescência*. Sao Paulo: Editora Arte & Ciencia.

- ROSSARI, CORINNE 1993. *Les opérations de reformulation: analyse du processus et des marques dans une perspective contrastive français-italien*. Berne: Lang.
- ROSSARI, CORINNE 2000. *Connecteurs et relations de discours: des liens entre cognition et signification*. Nancy: Presses Universitaires de Nancy.
- ROULET, EDDY 1984. Speech acts, discourse structure, and pragmatic connectives. *Journal of Pragmatics*, 8, Amsterdam, 31–47.
- ROULET, EDDY 1985. De la conversation comme négociation, *Le Français d'aujourd'hui*, 71, Paris, 7–13.
- ROULET, EDDY 1991. Vers une approche modulaire de l'analyse du discours, *Cahiers de linguistique française*, 12, Genève, 53–81.
- ROULET, EDDY 1995. Etude des plans d'organisation syntaxique, hiérarchique et référentiel du dialogue: autonomie et interrelations modulaires. *Cahiers de linguistique française*, 17, Genève, 123–140.
- ROULET, EDDY 1996. Une approche modulaire de l'organisation topicale d'un fragment d'entretien. *Cahiers de linguistique française*, 18, Genève, 11–32.
- ROULET, EDDY 1997. L'organisation polyphonique et l'organisation inférentielle d'un dialogue romanesque. *Cahiers de linguistique française*, 19, Genève, 149–179.
- ROULET, EDDY 1999a. *La description de l'organisation du discours: du dialogue au texte*. Paris: Didier.
- ROULET, EDDY 1999b. Une approche modulaire de la complexité de l'organisation du discours, in: Adam, Jean-Michel; Nølke, Henning (éds). *Approches modulaires: de la langue au discours*. Lausanne: Delachaux & Niestlé, 187–257.
- ROULET, EDDY 2001a. De la linguistique de la langue à l'analyse du discours. in: Roulet, Eddy; Filliettaz, Laurent; Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 11–26.
- ROULET, EDDY 2001b. Un modèle et un instrument d'analyse, in Roulet, Eddy. Filliettaz, Laurent. Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 27–52.
- ROULET, EDDY 2001c. La dimension hiérarchique. in: Roulet, Eddy; Filliettaz, Laurent; Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 53–95.
- ROULET, EDDY 2001d. L'organisation énonciative et l'organisation polyphonique, in Roulet, Eddy; Filliettaz, Laurent; Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*, Berne: Lang, 277–305.
- ROULET, EDDY 2002a. De la nécessité de distinguer des relations de discours sémantiques, textuelles et praxéologiques, in: Andersen, Hanne Leth; Nølke,

- Henning (éd.). *Macro-syntaxe et macro-sémantique: actes du colloque international d'Århus, 17-19 mai 2001*, Berne: Lang, 141–165.
- ROULET, EDDY 2002b. Une comparaison entre deux approches de la description des relations de discours dans un texte de presse, in: Carel, Marion (éd.). *Les facettes du dire: hommage à Oswald Ducrot*, Paris: Kimé, 297–312.
- ROULET, EDDY 2004. The description of text relation markers in the Geneva model of discourse analysis, in: Fischer, Kerstin (ed.). *Approaches to Discourse Particles*. Amsterdam: Elsevier.
- ROULET, EDDY; AUCLIN, ANTOINE; MOESCHLER, JACQUES; RUBATTEL, CHRISTIAN; SCHELLING, MARIANNE 1985. *L'articulation du discours en français contemporain*, Berne: Lang.
- ROULET, EDDY; FILLIETTAZ, LAURENT; GROBET, ANNE (avec la collaboration de Marcel Burger). 2001. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang.
- RUBATTEL, CHRISTIAN 1987. Actes de langage, semi-actes et typologie des connecteurs pragmatiques, *Linguisticae investigationes*, XI, Amsterdam, 379–404.
- RUBATTEL, CHRISTIAN 1990. Polyphonie et modularité, *Cahiers de linguistique française*, 11, Genève, 297–310.
- SEARLE, JOHN ROGERS 1972. *Les actes de langage: essai de philosophie du langage*, Paris: Hermann.
- SIMON, HERBERT ALEXANDER 1962. The Architecture of Complexity, *Proceedings of the American Philosophical Society*, 106, 467–482; prijevod na francuski: L'architecture de la complexité. in: Simon, Herbert Alexander. (1974), *La science des systèmes*, Paris: Epi, 105–140.
- SINCLAIR, JOHN McHARDY; COULTHARD, MALCOLM 1975. *Towards an Analysis of Discourse*, Oxford, University Press.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2000. *Analyse des dimensions référentielle, hiérarchique et syntaxique du discours de la presse écrite quotidienne*. Mémoire de DEA, Université de Genève.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2002. Ženevski model analize diskursa modularnog tipa: geneza, značaj i perspektive. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28, Zagreb, 346–365.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2004. *Une approche modulaire des stratégies discursives du journalisme politique*. Thèse de doctorat, Université de Genève; <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2004/SimunicZ/these.pdf>.
- TROGNON, ALAIN; BRASSAC, CLAUDE 1992. L'enchaînement conversationnel. *Cahiers de linguistique française*, 13, Genève, 76–107.
- VINCENT, DIANE 1993. *Les ponctuations de la langue et autres mots du discours*. Québec: Nuit blanche.

WETZEL-KRANZ, BETTINA 1997. *Fragen und Befragungstypen: die Befragung in Vorstellungsgesprächen und anderen Gesprächstypen*. Thèse de doctorat, Université de Genève.

Une approche modulaire de la complexité de l'organisation du discours

Résumé

Le présent article constitue une tentative d'application du modèle genevois d'analyse du discours de type modulaire à la description de quelques aspects de la complexité de l'organisation du discours en croate. Le modèle genevois a déjà trouvé son application dans plusieurs langues (français, anglais, allemand, italien, espagnol, portugais, catalan, wobé et chinois).

La première partie de l'article est consacrée à l'établissement de la structure hiérarchique du fragment discursif étudié (un extrait du texte de Miroslav Krleža «A propos de la poésie lyrique de Kranjčević»). Nous procédons d'abord au découpage du texte en unités textuelles minimales (actes textuels). Nous observons ensuite la manière dont les unités textuelles minimales s'organisent pour former les unités textuelles intermédiaires (interventions), puis leur place au sein de l'unité textuelle maximale (échange). L'analyse de la dimension textuelle/hiérarchique permet de constater que le texte étudié forme une intervention textuelle complexe, composée de trois interventions de rang inférieur. Chacune de ces trois interventions servira de point de départ à l'analyse de l'un des aspects de la complexité du discours, respectivement des formes d'organisation relationnelle, énonciative/polyphonique et informationnelle/topicale.

Dans la deuxième partie, nous procédons à l'identification des relations illocutoires et interactives entre ces constituants textuels à partir de la combinaison d'informations modulaires d'ordres textuel, linguistique et référentiel dans le cadre de la description de l'organisation relationnelle.

La troisième partie de l'article est consacrée à l'identification des fragments de discours produits et représentés à différents niveaux à partir de la combinaison d'informations modulaires d'ordres interactionnel, lexical et référentiel dans le cadre de l'analyse de la forme d'organisation énonciative, puis à l'analyse du rôle du discours représenté dans le discours produit dans le cadre de la forme d'organisation polyphonique.

La quatrième partie de l'article vise à rendre compte des faits de continuité et de progression du discours, dans le cadre de la forme d'organisation informationnelle. La mise en relation des formes d'organisation informationnelle et hiérarchique/textuelle permet finalement d'aborder quelques aspects de l'organisation topicale du fragment discursif étudié.

Ključne riječi: analiza diskursa, hrvatski jezik, ženevski model, modularnost, kompleksnost

Mots-clés: analyse du discours, langue croate, modèle genevois, modularité, complexité